

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΚΣΤ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 | 15 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1977 | ΑΡΙΘ. 4

ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ

2. ΙΓΝΑΤΙΟΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ († 109 ἢ 107 μ. Χ.;)*

ε'. Μαρτυρίαί τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἰγνατίου.

1. Ὁ ἀρχαιότερος μάρτυς τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἰγνατίου, ἐνδιαφερθεὶς καὶ διὰ περαιτέρω διάδοσιν καὶ γνώσιν αὐτῶν, ὑπῆρξεν ὁ Πολύκαρπος Σμύρνης, ὅστις τὰς ἐπιστολάς ἃς εἶχε παρ' αὐτῷ ἀπέστειλεν εἰς τοὺς χριστιανούς τῶν Φιλιππῶν, τῇ παρακλήσει τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος, συνοδεύσας ταύτας διὰ τινος συστατικοῦ γράμματος (Πολ. Α' πρὸς Φιλιππ.). Ὁ Εἰρηναῖος (Κατὰ αἰρ. Υ', 28,4) καὶ ὁ Ὠριγένης (Migne, P.G. 13,1814 C κ.έ.) σημειοῦν χωρία ἐκ τῆς πρὸς Ῥωμ. ἐπιστολῆς, ὃ δὲ τελευταῖος καὶ ἐκ τῆς πρὸς Ἐφεσ. (Ὁμιλ. εἰς Λουκ. ΥΙ). Δὶς ἀναφέρει ὁ Ὠριγένης σαφῶς τὸν Ἰγνατίου ὡς συγγραφέα. Ὁ Κλήμης Ἀλεξανδρεὺς⁴⁰ καὶ ἡ Ἀποστολικὴ Διδασκαλία (α' ἡμισυ τοῦ γ' αἰ.) δανεῖζονται φράσεις καὶ ιδέας ἐκ τῶν Ἰγνατιανῶν ἐπιστολῶν, χωρὶς νὰ ὁμολογῶσι σαφῶς τοῦτο. Ἐπίσης καὶ ὁ Πέτρος Ἀλεξανδρείας (+311) σημειοῖ σιωπηλῶς

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 50 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 3 τεύχους.

40. Πβλ. Ο. Stählin: GCS 39,28: "Ἄρθρον α' Ἰγνατίου». Πᾶσαι ἕμωσ ἀὶ ἐνταῦθα σημειοῦμεναι θέσεις δὲν εἶναι μετὰ βεβαιότητος ἀποδεδειγμένωσ Ἰγνατιανικαί.

τὸ χωρίον Πολ. 2,141. Ὅτι ὁ Εὐσέβιος ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ τοῦ Ἱστορίας ἀριθμεῖ τὰς νῦν διαδεδομένας καὶ ἀνεγνωρισμένας ἑπτὰ ἐπιστολάς τοῦ Ἱγνατίου, ἥδη ἐν τῇ εἰσαγωγῇ ἡμῶν ἐξήρθη. Οὗτος ἀνέγνωσε πάσας τὰς ἐπιστολάς τοῦ Ἱγνατίου καὶ ἐν III, 36,7 ἐ.ἐ. ἀναφέρει ἕνδεκα χωρία ἐκ τῆς πρὸς Ῥωμ. καὶ Σμυρν. τοῦ «ἄχρι τοῦ νῦν, ὑπὸ πλείστων ἑορτάζεται» (Ἐνθ' ἀν. III, 36,2). Ἐκ τοῦ ἔργου «Ἐκλογή ἐν συντόμῳ, ἐκ τῶν συντεθέντων ὑπὸ Εὐσεβίου πρὸς Στέφανον, περὶ τῶν ἐν Εὐαγγελίοις ζητημάτων καὶ λύσεων», (παρὰ Migne, PG 22,881), ὁ Εὐσέβιος ἀναφέρει χωρίον ἐκ τῆς πρὸς Ἐφεσ. ἐπιστολῆς τοῦ Ἱγνατίου καὶ δὴ καὶ κατὰ λέξιν. Ἄλλαι ἀναφοραὶ καὶ μνεῖαι τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἱγνατίου ὑπὸ ἀρχαίων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων δὲν δύνανται μετὰ βεβαιότητος νὰ σημειωθοῦν.

2. Πιθανώτατα ἐχρησιμοποίησεν ἐν τούτοις ἥδη ὁ ἔθνικός συγγραφεὺς Λοῦκιανὸς ἐκ Σαμοσάτων εἰς τὸ περὶ τὸ 170 γραφὲν ἔργον τοῦ «Περὶ τῆς Περεγρίνου τελευτῆς» σιωπηλῶς πως — χωρὶς δηλ. μνεῖαν χωρίων — τὰς Ἱγνατιανὰς ἐπιστολάς, ὅπως τόσον ἐγγὺς καὶ ὡς πρὸς τὰ πράγματα καὶ τὴν ὕλην, ὅσον καὶ κατὰ τὴν μορφήν, δηλ. κατὰ τὴν οὐσίαν καὶ τὴν μορφήν, φαίνεται νὰ ἴστανται τὸ ἔργον (Πβλ. O. B a r d e n h e w e r I², 150/5).

Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Δ' καὶ τοῦ Ε' αἰ. πολλαπλασιάζονται αἱ ἀσφαλεῖς καὶ βέβαιοι μαρτυρίαι χρήσεως τῶν Ἱγνατιανῶν ἐπιστολῶν παρὰ τῶν χριστιανῶν συγγραφέων. Ποίαν δ' ἐκτίμησιν τὸ ὄνομα τοῦ Ἀντιοχείου μάρτυρος ἐπισκόπου ἔχαιρε, διὰ βλέπει τις ἐπίσης ἐκ τῶν συλλογῶν, τῶν μεταφράσεων καὶ τῶν ἐπεξεργασιῶν τῶν ἐπιστολῶν του καὶ ἐκ τῆς καταστάσεως, ὅτι ἀπεδόθησαν εἰς αὐτὸν μέχρι τοῦ λατινικοῦ Μέσου αἰῶνος ψευδεπίγραφα καὶ ἀλλότρια ἔργα⁴². Βεβαίως δὲν προσήγγισαν τὴν ἐκτίμησιν,

41. A. H a r n a c k, Geschichte der altchristlichen Literatur, Leipzig 1893, 1,80.

42. Ἰδέ: J. B. L i g h t f o o t, The Apostolic Fathers II, S. I g n a t i u s, S. P o l y c a r p. Revised text with introductions, notes, dissertations and translations. London 1885, 1889², τ. 1-3.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τοῦ Τριωδίου.

Ἡ Ἐκκλησία εἰσῆλθεν εἰς τὴν κατανυκτικὴν περιόδον τοῦ Τριωδίου, ἣτις ἄρχεται ἀπὸ τῆς Κυριακῆς τοῦ Τελώνου καὶ τοῦ Φαρισαίου καὶ λήγει, περιλαμβάνουσα τὴν Ἀγίαν Τεσσαρακοστήν, εἰς τὸ Μέγα Σάββατον. Εἶναι ἡμέραι μετανοίας καὶ συντριβῆς, καταξιόσαι ἡμᾶς νὰ μετασχωμεν εἰς τὸ σωτήριον Πάθος τοῦ Κυρίου ὡς φίλοι καὶ μαθηταὶ Του, συμμεριζόμενοι αὐτὸ ὀλοφύχως. Πολλοὶ ὅμως τῶν χριστιανῶν μας, ὡς ἡ πείρα ἀποδεικνύει, δὲν ἔχουν βαθεῖαν τὴν συνείδησιν τοῦ νοήματος τοῦ Τριωδίου. Καὶ οὕτω δὲν ἀνταποκρίνονται ἐν τῇ πράξει εἰς τὸ πνεῦμά του. Ἐκτρέπονται εἰς διασκεδάσεις, φερούσας διονυσιακὸν χαρακτῆρα, ὄχι μόνον πρό, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν Τεσσαρακοστήν (παράδειγμα οἱ ὀργανούμενοι καὶ κατ' αὐτὴν χοροὶ), ἀποφεύγουν τὴν νηστείαν, τὸν πικρὸν ἐκκλησιασμόν, τὸ κῆδος ὅπως μαράνουν τὰ πάθη των καὶ γενικῶς ἀφήνουν νὰ παρέλθῃ αὐτοὺς ὁ «εὐπρόσδεκτος καιρὸς» τῆς ἀνανήψεως ἀκάρπως. Οἱ ποιμένες μας ἄς ἐνδιαφεροῦν ἰδιαιτέρως δι' αὐτὰς τὰς ἀφοτίστους ψυχάς.

Ὅσον εἶναι καιρὸς...

Ἡ Ἐκκλησία μας πάσχει ἀπὸ αἰσθητὴν ἔλλειψιν καλῶν ἱερογραφιῶν. Τὸ βυζαντινὸν μέλος, τὸ μόνον ποῦ ἀρμόζει εἰς τὴν ὀρθόδοξον ἑλληνικὴν λατρείαν, χάνει ὅλον ἐν τοῖς μύσας του καὶ τοῖς ἐκτελεσιὰς του. Ἡ Αὔριον, οὕτω, διαγράφεται σκοτεινῇ. Ἄν δὲν ληφθῇ ἀπὸ τοῦδε μέριμνα, εἶναι βέβαιον ὅτι, μετ' ὀλί-

---

τὴν ὁποῖαν ἡ ἀρχαιότης ἀπέδιδεν εἰς τὴν Α' ἐπιστολὴν τοῦ Κλήμεντος Ῥώμης, αἱ Ἰγνατιαναὶ ἐπιστολαί. Οὐδέποτε ἐπίσης προσέλαβον, ὡς φαίνεται, κανονικὸν κύρος καὶ οὐδαμοῦ ἐχρησιμοποιήθησαν δι' ἀνάγνωσιν καὶ διδασχὴν ἐν τῇ Θεῇ Λατρείᾳ, ἐξ' ὧσων γνωρίζομεν.

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ
Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

γα ἔτη, ἢ κατὰστασις θὰ χειροτερεύσῃ εἰς σημεῖον ἀπελπιστικόν. Πρέπει λοιπὸν τὸ πρόβλημα νὰ μελετηθῇ ἀπὸ ὅλας του τὰς πλευρὰς καί, ἐν τῷ μεταξύ, διὰ νὰ μὴ ἀπολεσθῇ καιρὸς, οἱ ἐφημέριοί μας νὰ κάμουν ὅ,τι εἶναι δυνατὸν εἰς τὰς ἐνορίας τῶν, ὥστε νὰ ἐλκυσθοῦν οἱ ἔχοντες θρησκευτικὴν κλίσιν νέοι πρὸς τὸ ἀναλόγιον. Αὐτὴ ἡ προσπάθεια, ἕως ὅτου ληφθῶν γενικώτερα μέτρα ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, θ' ἀποδώσῃ ἀσφαλῶς καὶ θὰ καλύψῃ μόνῃ της ἀρκετὰ ἀδριανὰ κενά.

Τὸ νόημα τῆς Καθαρᾶς Δευτέρας.

Ὁ χαρακτῆρ τῆς Καθαρᾶς Δευτέρας, ὡς πρώτης ἡμέρας τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ἔχει καταστῆ δυσδιάκριτος εἰς τὸν λαὸν μας ἐξ αἰτίας τοῦ ἐθιμικοῦ ἑορτασμοῦ της διὰ ψυχαγωγίας φερούσης εὐθυμον πνεῦμα. Ὅντως, διὰ τοὺς πολλοὺς, ἡ ἡμέρα αὕτη δὲν συνδέεται αἰσθητικῶς πρὸς τὴν ἣν ἐγκαινιάζει κατανοητικὴν περίοδον συμμεθέξεως εἰς τὸ σωτήριον Πάθος τοῦ Κυρίου. Χρειάζεται λοιπὸν σχετικὴν διαφώτισιν ὁ λαὸς μας ἀπὸ τοὺς ποιμένας του, διὰ νὰ συνειδητοποιήσῃ τὸ νόημα τῆς Καθαρᾶς Δευτέρας, ὡς τοῦτο πηγάζει ἐκ τῆς λειτουργικῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας. Διαφώτισιν ἐγκαιρον, ἡ ὁποία πρέπει νὰ γίνῃ ἀπὸ τῶρα.

Ὁ ἱερομάρτυς Πολύκαρπος.

Τὴν 23ην τοῦ μηνός, ἡ Ἁγία Ἐκκλησία μας τιμᾷ τὴν μνήμην τοῦ ἱερομάρτυρος Πολυκάρπου, ἐπισκόπου Σμύρνης. Πρόκειται περὶ μιᾶς τῶν πλέον λαμπρῶν μορφῶν τῆς ἀρχαϊκῆς Ἐκκλησίας. Ἀνήκων εἰς τὴν χορείαν τῶν Ἀποστολικῶν Πατέρων, οἵτινες λέγονται οὕτω διότι ἔλαμψαν κατὰ τοὺς ὀψιαιτέρους ἀποστολικοὺς χρόνους, ὁ Πολύκαρπος ἐποίμανε θεοφιλῶς τὴν ἰωνικὴν πρωτεύουσαν καὶ τὴν περιοχὴν της, κατέλιπε κείμενα διεποισμένα μὲ ἀκρατον εὐαγγελικὸν πνεῦμα καὶ ἐπέστεψε τὸν βίον διὰ τοῦ μαρτυρίου, εἰς ἡλικίαν προβεβηκυῖαν. Στιλίζει, ὡς ἐκθαμβωτικὸν κόσμημα, τὴν Ἱστορίαν τοῦ Χριστιανισμοῦ, διὰ τε τὴν πολιτείαν καὶ τὴν πνευματικὴν διδασκαλίαν του καὶ εἶναι ἀείροτος πηγὴ ἐμπνεύσεως διὰ τὸν Κλήρον πάσης γενεᾶς. Ἡ ἑορτὴ του λοιπὸν ἄς τιμηθῇ καὶ ἐφέτος ἀπὸ τοὺς ποιμένας μας μὲ πόθον μιμήσεως.

Η ΠΟΙΚΙΛΙΑ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησιαστικὴ Τέχνη σὲ κάθε ἐποχὴ ἐναρμόνιζε τὸ πνεῦμα τῆς παραδόσεως μὲ τὴν ἐλευθερίαν τῆς δημιουργίας νέων καλλιτεχνικῶν μορφῶν.

Ἡ Ὁρθοδοξία δὲν εἶναι ἡ κονφορμιστικὴ προσήλωσις στὴν α΄ ἢ β΄ μορφή τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς ἢ εἰκονογραφίας ἢ ἀρχιτεκτονικῆς. Ἀντίθετα πάντοτε ὑπῆρξεν ἐνόητος μέσος στὴν ποικιλία.

Γιὰ τὴν ποικιλία αὐτὴ ὁμιλεῖ χαρακτηριστικὰ ὁ ἱερός Φώτιος, ὁ ὁποῖος δὲν θεωρεῖ ἀσυμβίβαστες πρὸς τὸ ὀρθόδοξο πνεῦμα τὶς κατὰ τόπους διαφορὰς καὶ ποικιλίας στὴν ὕλη, στὸ σχῆμα, στὸ χρῶμα καὶ στὴν τεχνοτροπία τῶν ἱερῶν εἰκόνων, τοῦ σταυροῦ, τῶν ἱερῶν σκευῶν καὶ λοιπῶν λειτουργικῶν ἀντικειμένων. Γιὰ τὴν κατασκευὴ τους μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθῇ, ὅπως λέγει, εἴτε χρυσάφι, εἴτε ἀσήμι, εἴτε χαλκός, εἴτε ἄλλη ὕλη καὶ ποικιλία χρωμάτων (Μ. Φωτίου, Τὰ Ἀμφιλόχεια, ἐρώτ. σε΄, Migne Ἐ. Π. 101, 653).

Στοὺς εἰκονομάχους, — οἱ ὁποῖοι ἐρωτοῦν «ποία τῶν εἰκόνων Χριστοῦ ἀληθής, πότερον ἢ παρὰ Ρωμαίους, ἢ ἤνπερ Ἰνδοὶ γράφουσιν, ἢ ἢ παρ' Ἑλλήσιν ἢ ἢ παρ' Αἰγυπτίοις, οὐκ ὅμοιοι ἀλλήλαις αὐταί, καὶ ὁποῖαν ἂν τις αὐτῶν ἀληθῆ φήσειε, δηλονότι παραγράφεται τὰς λοιπὰς», — ἀπαντᾷ: «Λελήθασιν ἑαυτοὺς, δι' ὧν ταῦτα λέγουσιν, εἰς τὴν τῶν Ἑλλήνων τάξιν ἑαυτοὺς ἐντάττοντες· ἐπ' ἴσης γὰρ ἔστι τὰ εἰρημένα περὶ τῶν σεπτῶν εἰκόνων εἰπεῖν καὶ περὶ τῶν ἄλλων μυστηρίων ἡμῶν. Ποίους γὰρ λόγους Εὐαγγελίου θεοπνεύστους, εἴποιεν ἂν, ἢ ὅπως Εὐαγγέλιον ποῖον ὀνομάζετε; ἄλλοις γὰρ σχήμασι καὶ τύποις γραμμάτων τὸ Ρωμαϊκόν, ἄλλοις δὲ τὸ Ἰνδῶν, καὶ ἑτέροις τὸ Ἑβραϊκόν, καὶ ἄλλοις τὸ Αἰθιόπων ἀπαρτίζονται. Καὶ οὐ μόνον τύποις γραμμάτων, καὶ σχήμασιν ἀνομίαις γράφονται, ἀλλὰ καὶ ἀπηχῆσαι καὶ σημασίαν φωνῆς ἑτεροειδῆ τε καὶ ἀλλοτριωτάτη προφέρονται... Ποῖον σταυρὸν προσεθήσεσθε πάντως τοῦ πρωτοτύπου νομιοῦμεν ὅμοιον, ὃς μετὰ τοῦ τίτλου σχηματίζεται, ἢ ὃς ἄνευ ἐκείνου διατυποῦται καὶ διαγράφεται; Ὡν γὰρ ἂν ἡ ὁμοίότης ἡμῖν ὁμολογηθεῖ, ἐκ τούτου (κατὰ τὸν ὑμέτερον σοφὸν συλλογισμόν)

ἡ τῶν λοιπῶν ποίησις καὶ προσκύνησις (ἄλλ' ὑμῖν γε τοῖς τοιαῦτα περὶ τηλικούτων τολμῶσιν) ἀπαρνηθήσεται ἢ καὶ ἤδη ἐξήρνηται... Λεγέτωσαν γάρ, ὡς ἐπειδὴ Ἑλληνες μὲν αὐτοῖς ὅμοιον ἐπὶ γῆς φανῆναι τὸν Χριστὸν νομίζουσι· Ῥωμαῖοι δὲ μᾶλλον ἑαυτοῖς ἑοικότα· Ἴνδοι δὲ πάλιν μορφῇ τῇ αὐτῶν, καὶ Αἰθίοπες δῆλον ὡς ἑαυτοῖς... Οὐ π ἄ ν τ ω ς λ υ μ α ἰ ν ε τ α ἰ τ ῶ ν ε ἰ κ ο ν ἰ σ μ ᾶ τ ω ν τ ὸ ἀ ν ὄ μ ο ἰ ο ν τ ῆ ν τ ῆ ς ε ἰ κ ὄ ν ο ς φ ὕ σ ι ν κ α ἰ τ ῆ ν ἀ λ ἡ θ ε ἰ α ν. Οὐ γὰρ μόνον σχήματι σώματος καὶ μορφῆς εἰκονίζεται χρώματι τὸ εἰκονιζόμενον, ἀλλὰ καὶ ποῖα διαθέσει, καὶ παρεπομένη πράξει, καὶ παθῶν ἐμφάσει, καὶ τόπων ἱερῶν ἀναθέσει, καὶ ἐπιγραμμμάτων ἐρμηγεία, καὶ συμβόλοις ἐξαιρέτοις ἄλλοις, ὧν μηδὲν παρεῖναι, ἢ μὴ τὰ πλείονα ταῖς παρὰ τῶν πιστῶν εἰκόσι παντελῶς ἀδύνατον. Δι' ὧν, οὐδὲν ἔλαττον, ἢ καὶ πάντα προσῆν, εἰς ἔννοιαν καὶ τιμὴν τοῦ εἰκονισθέντος, ὅπερ ἐστὶ τῆς εἰκονουργίας σκοπός, ἀναγόμεθα» (Αὐτόθι, ἐρώτ. σε', Migne Ἑ. Π. 101, 948-952).

Γενικὰ ἡ Ὁρθόδοξη καλλιτεχνικὴ παράδοση υἰοθετεῖ συνεχῶς διὰ μέσου τῶν αἰῶνων νέες καλλιτεχνικὲς μορφές ἐκφράσεως καὶ νέα ὁμολογα ἢ ὁμοιογενῆ καλλιτεχνικὰ στοιχεῖα. Τὸ πνεῦμα αὐτὸ τῆς ἐλευθερίας καὶ προσαρμογῆς δὲν ἐμπόδιζε τὴν ὀρθόδοξη ἑλληνικὴ ψυχὴ νὰ ἀναδείξῃ ὡς τὸ προσφιλέστερο προσκύνημά της τὸν ἱερό ναὸ τῆς Εὐαγγελιστρίας στὴν Τήνο, παρ' ὅλο πὸ αὐτὸς ἔχει δυτικὰ πρότυπα καὶ παρουσιάζει πλεῖστες ἀποκλίσεις ὄπ' τὴν καθιερωμένη ὀρθόδοξη καλλιτεχνικὴ παράδοση.

Ἡ συνεχὴς δημιουργία ποικιλίας μορφῶν στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησιαστικὴ Τέχνη ἐξηγεῖται κι' ἀπ' τὸ ὅτι αὐτὴ ἐνσαρκώνει τὴν πρὸ φιλελεύθερη καὶ δυναμικὴ ἀπὸ ὅλες τὶς αἰσθητικὰς κατηγορίας, δηλαδὴ τὴν κατηγορίαν τοῦ «ὑπερόχου» καὶ «ὑψηλοῦ», πού, καθὼς διασπᾶ τὰ ὅρια τῆς αὐστηρὰ καθωρισμένης μορφῆς, παρουσιάζει μεγαλειώδη ἐσωτερικὸ δυναμισμό, πού δὲν ἔχει καμιά σχέση μὲ τὴ στατικὴ ἀκίνησιάν, στὴν ὁποία μερικοὶ θέλουν νὰ καταδικάσουν τὴν ὀρθόδοξη καλλιτεχνικὴ δημιουργία, ὑποδεικνύοντας τὴν πιστὴ ἀντιγραφὴ καὶ μουσειακὴ διατήρησις παλαιότερων προτύπων ναοδομίας ἢ εἰκονογραφίας, πού, ὅσο κι' ἂν ἀναδεικνύη μερικὰς φορὰς βιρτουόζους ἀντιγραφεῖς, μεταβάλλει τὴν ὀρθόδοξη τέχνη σὲ ἀντιγραφικὴ τεχνικὴ, ἢ ὁποία, ὅταν παρέλθῃ ἡ διεθνὴς μόδα γιὰ τὰ πρωτόγνωρα στοὺς ξένους βυζαντινά, θὰ δημιουργήσῃ κάποιον κορεσμό.

Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησιαστικὴ Τέχνη, — ὑπὸ τὴν ἀπαραίτητη προϋπόθεση νὰ διατηρῇ τὸν πνευματικὸ, μυσταγωγικὸ καὶ ἀναγωγικὸ χαρακτήρᾳ της —, πρέπει νὰ χειραγωγῆται ἀπ' τὸ δυναμικὸ πνεῦμα τῆς παραδόσεώς της, πὸ πάντοτε προσαρμοζόμενον στὰ ἐκάστοτε σύγχρονα κριτήρια. Ἐπομένως σήμερα ἡ Τέχνη αὐτὴ μπορεῖ καὶ πρέπει νὰ ἐπιδιώξη τὴν ἀνανέωση καὶ ἀναγέννησίν της, εἴτε ἀξιοποιώντας νέα δομικὰ ὑλικά σὲ νέα ἢ ἀναπαλαιωμένα ἀρχιτεκτονικὰ σχήματα (λ.χ. ὀκτάγωνα, ροτόντες), πὸ θὰ ἐξασφαλίζουσι περισσότερον ἀδιάσπαστη ἐνότητα ἐσωτερικοῦ χώρου καὶ θὰ αἰσθητοποιοῦν τελειότερα τὴν «κοινωνία τῶν ἀγίων» καὶ τὴ συνένωση τῶν ἐπιγείων καὶ οὐρανίων λάτρεων γύρω ἀπ' τὸ ἱερὸ θυσιαστήριον, εἴτε δημιουργώντας πὸ μοντέρνα εἰκονογραφικὰ ἢ μουσικὰ μοτίβα, πὸ ἐξ ἴσου μὲ τὰ παλαιότερα θὰ εἶναι ἀπαλλαγμένα ἀπὸ νατουραλιστικὸ καὶ ἐγκοσμοκρατικὸ χαρακτήρα ἢ ὀπερετικὸς ἐκτροχιασμοὺς καὶ θὰ ἀποπνέουσι τὸ ἄρωμα τῆς ὀρθόδοξης πνευματικότητος, ἐνῶ συγχρόνως θ' ἀποδεικνύουσι πὸς τὸ Πνεῦμα «ὅπου θέλει πνεῖ» (Ἰωάν. γ', 7) καὶ ἐλευθερώνει ἀπὸ κάθε στατικὸ Κονφορμισμὸ. Μερικὰ δημιουργήματα τῆς μοντέρνας ἐκκλησιαστικῆς τέχνης τῆς Δύσεως, πὸ εἶναι ἀριστουργήματα πνευματικότητος καὶ δὲν ἔχουσι καμιά σχέση μὲ παλαιότερα ἀντίστοιχα νατουραλιστικὰ μοτίβα, θὰ μπορούσαν νὰ εἶναι πολὺ διδακτικὰ γιὰ μᾶς. Ἡ πνοὴ τοῦ Παρακλήτου πρέπει νὰ μᾶς ἀφυσπνίσῃ ἀπ' τὸν ὕπνον τῆς αὐταρκειᾶς καὶ τὴν παθητικὴν βίωσιν τῆς μεγαλειώδους καλλιτεχνικῆς δημιουργίας τοῦ παρελθόντος. Πρέπει καὶ ἡ σημερινὴ Ὁρθοδοξία ν' ἀξιοποιήσῃ τὰ τάλαντά της στὸ μεταβαλλόμενον πλουραλιστικὸ κόσμον. Ἀλλοίμονο ἂν εἶχαν πᾶς στερέψει οἱ πηγὲς τῆς ὀρθόδοξης καλλιτεχνικῆς ἐμπνεύσεως καὶ ἔπρεπε νὰ περιοριζώμαστε στὴ δουλικὴ μίμηση καὶ ἀντιγραφί!

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ταχυδρομικὰς ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεολογία» καὶ «Ἐφημέριος», ὅπως σημειώσιν ἐπ' αὐτῶν τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστολῆς.

ΠΡΟΣΕΡΧΟΜΕΘΑ ΑΞΙΩΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΙΚΟΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ;

«Ὡς ἀγαπητὰ τὰ σικηνώματά σου Κύριε τῶν δυνάμεων»
(Ψαλμ. πγ', 2).

1. Ὁ Εὐτρεπισμὸς τοῦ σώματος εἰς
οὐδὲν ὠφελεῖ.

Εὐτρεπιζόμεθα ὅσον εἶναι δυνατὸν προσεκτικώτερον καὶ καλλίτερον καὶ ἐντυπωσιαστικώτερον, προκειμένου νὰ μεταβῶμεν πρὸς ἐκκλησιασμόν. Προσέχομεν τὰ ὑποδήματά μας νὰ εἶναι τὰ πλέον καινουργῆ καὶ καθαρὰ, τὰ ἐνδύματά μας νὰ εἶναι ἐπίσης τὰ πλέον ἐπίσημα. Εἴμεθα προσκεκλημένοι εἰς τὸν οἶκον τοῦ Κυρίου μας καὶ δὲν θέλομεν νὰ παρουσιασθῶμεν ἀτημέλητοι καὶ μὲ στολὴν ἐφθαρμένην καὶ ἀκάθαρτον. Αἰσθανόμεθα μάλιστα τὴν ἀνάγκην, λόγῳ τῶν ἀπείρων εὐεργεσιῶν καὶ τῆς προστασίας καὶ τῆς ἀγάπης, τὰς ὁποίας, ἀφειδῶς, Ἐκεῖνος ἐπιδαφιλεῖ εἰς ἡμᾶς, νὰ προσφέρωμεν ἀκόμη καὶ ἐκ τοῦ ὑστερήματός μας ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, ὅ,τι ἢ πίστις μᾶς ὑπαγορεύει. Ἐκεῖνος, θεαίως, οὐδενὸς ἔχει ἀνάγκην, διότι τὰ πάντα ἐν ἀφθονίᾳ ἔχει καὶ αὐτὸς ἐνέπλησε τὴν γῆν ἀγαθῶν, ὧν κατέστησε τὸν ἄνθρωπον οἰκονόμον. Τὸ μόνον, τὸ ὅποιον εὐχαρίστως δέχεται καὶ τὸ ἀναμένει εἶναι ἡ ἐκδηλώσις τῶν αἰσθημάτων τῆς εὐγνωμοσύνης μας καὶ ἡ δοξολογία τοῦ Ὀνόματός Του. Ἄλλωστε ἡμεῖς γνωρίζομεν ὅτι οὐδὲν κατέχομεν ἐξ ὧν ἔχομεν καὶ ἀνομολογοῦμεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ μετὰ τοῦ λειτουργοῦ τοῦ Ὑψίστου ὅτι «Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν Σοὶ προσφέρωμεν κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα».

Ναί, καλὲ μου Χριστιανέ. Ἡὐτρεπίσθης. Ἐκαθαρίσθης. Ἐμυρῶθης, καὶ εὐρίσκεισαι καθ' ὁδὸν πρὸς τὸν Οἶκον τῆς προσευχῆς. Ἐντὸς ὀλίγου θὰ ἀντικρύσῃς τὸ θυσιαστήριον τοῦ Κυρίου. Μήπως ἤμως ἐλησμώνησες τίποτε περισσότερον ἀναγκαῖον διὰ τὴν μεγάλην ἐπίσκεψιν, διὰ τὴν ὁποίαν προορίζεσαι; Πρὶν ἀναχωρήσῃς ἀπὸ τὴν οἰκίαν σου, ἀνελογίσθης ποῦ μεταβαίνει; Θεωρεῖς ὅτι εἶσαι καθ' ὅλα ἔτοιμος νὰ γίνῃς δεκτός, νὰ θέσῃς τὸν πόδα σου εἰς τὴν θύραν καὶ νὰ εἰσέλθῃς εἰς τὰ σικηνώματα τοῦ Κυρίου σου; Ἀσφαλῶς συνεβουλεύθης τὸν καθρέπτην σου ἐν τῇ οἰκίᾳ σου καὶ ἔλαβες ἐκεῖθεν τὴν ἰκανοποίησιν διὰ τὴν ἐξωτερικὴν σου ἐμφάνισιν καὶ τὸν καλλωπισμόν σου. Λαμπρὰ τῷ ὄντι ἡ στολὴ σου καὶ ἐπιτη-

δευμένη ή κόμη σου, στυλπνά τὰ υποδήματά σου καί, σὺ καλή μου Χριστιανή, ἀπαστρέπτοντα τὰ κοσμήματά σου. Ταῦτα ἀρκετά; Περὶ τούτων πρόκειται;

Στάσου, λοιπόν, εἰς τὸ κατώφλιον τῆς οἰκίας σου, μὴ προχωρήσῃς. Μᾶλλον γύρισε ὀπίσω. Δὲν εἶσαι ἕτοιμος διὰ τὸν τόπον τῆς προσευχῆς καὶ τῆς λατρείας τοῦ Θείου. Ἐκαθάρισες μόνον τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος. Θὰ ἦτο ἀπείρως προτιμότερον — καὶ τοῦτο ζητεῖ ὁ Κύριός σου — νὰ ἐμφανισθῆς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μὲ τὰ καθημερινὰ σου ἐνδύματα, μὲ ἀνεπιτήδευτον τὴν ἐμφάνισιν, χωρὶς ἀρώματα καὶ κοσμήματα, μὲ τὰ παλαιὰ σανδάλια καὶ μὲ ἀπεριποίητον τὴν κεφαλὴν σου. Παρέλειψες νὰ καθάρῃς τὴν στολὴν τῆς ψυχῆς σου. Μεταβαίνεις εἰς τὸν νυμφῶνα τοῦ Κυρίου σου, ὅχι διὰ νὰ ζητήσῃς τὴν δόξαν καὶ τὸν ἔπαινον τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ διὰ νὰ τύχῃς τῆς εὐλογίας καὶ τῆς Χάριτος Ἐκείνου.

Ζήτησε, λοιπόν, ἀπὸ τὸν Πανάγαθον Θεόν, πρὶν ἐξέλθῃς τῆς οἰκίας σου, νὰ λαμπρύνῃ τὴν στολὴν τῆς ψυχῆς σου, ὥστε νὰ γίνῃ ἱκανὴ νὰ δεχθῇ τὴν Θεϊαν Χάριν καὶ εὐλογίαν. Γονάτισε, ἐν ταπεινώσει καὶ συντριβῇ, ἐμπρὸς εἰς τὸ εἰκόνημα τοῦ σπιτιοῦ σου καὶ παρακάλεσέ τον μὲ δάκρυα νὰ σὲ καθάρῃ ἀπὸ πάντα ῥύπον καὶ νὰ σὲ καταστήσῃ ἄξιον τῆς τιμῆς νὰ ἐπισκεφθῆς τὰ σκηνώματά Του ἐκεῖ, ὅπου ἐν ἐνὶ στόματι καὶ μᾶ καρδίᾳ ὑμνεῖται καὶ δοξάζεται τὸ Ἄγιον Ὄνομά Του «Λάμπρυνόν μου τὴν στολὴν τῆς ψυχῆς, Φωτοδότα Κύριε, ὅτι ἐνδύμα οὐκ ἔχω, ἵνα εἰσέλθω εἰς τὸν Οἶκόν Σου!». Αὐτὴν τὴν δέησιν πρέπει νὰ ἀναπέμπωμεν πρὶν ἀναχωρήσωμεν διὰ τὴν Ἐκκλησίαν.

2. Ἡ στολή τῆς ψυχῆς.

Εἶναι ἀφανής ἡ στολή τῆς ψυχῆς. Οἱ ἄνθρωποι δὲν τὴν βλέπουν. Τὴν βλέπει ὁμοῦς ὁ Θεὸς «ὁ ἐτάζων καρδίας καὶ νεφρούς» ἀνθρώπων (Ψαλμ. ζ', 10). Καὶ σὺ ὁ ἴδιος τὴν βλέπεις, ἂν δὲν τὴν ἔχῃς κλείσει εἰς τὸν σκοτεινὸν θάλαμον τῆς ἁμαρτίας. Φωσφορίζει καὶ ἀκτινοβολεῖ ἀπὸ ἀγνότητα καὶ καθαρότητα, ὅταν δὲν ἔχῃ ἐμπαγῆ εἰς τὸν πηλὸν τῆς ἁμαρτίας. Καὶ ἂν ἀκόμη δὲν εἶναι ἀπολύτως λευκὴ, ὅπως τὴν παρέλαβες ἀπὸ τὸν Δημιουργόν της, καὶ ὅπως ἐξηγγίσθη καὶ καθηγγιάσθη διὰ τοῦ μυστηρίου τοῦ βαπτίσματος, καὶ ἂν ἐπαλαιώθη, ἤμπορεῖς, — ἀπὸ σὲ ἐξαρτᾶται — νὰ τὴν ἀνακαινίσῃς τώρα ἀμέσως. Δὲν ἔχεις παρὰ νὰ τὴν ἐμβαπτίσῃς μέσα εἰς τὴν λεκάνην τῆς μετανοίας καὶ μὲ τὰ δάκρυά σου νὰ ἀποπλύνῃς πάντα σπῖλον καὶ νὰ τῆς δώσῃς καὶ πάλιν τὸ ἀρχαῖον κάλλος, τὴν ἀρχικὴν δόξαν καὶ λαμπρότητά της. Τότε θὰ ἴδῃς ὅτι ἡ στολή αὐτὴ εἶναι λαμπροτέρα λαμπηθόντων ἡλιακῶν. Καὶ τότε θὰ πεισθῇς ὅτι

δὲν χρειάζονται πλέον διαδήματα καὶ περιδέραια καὶ ἐπιτηδευμένη κομψότης καὶ ἀρώματα, διὰ γὰρ στολίσουν τὸ σῶμα σου. Διότι εἰς τὸν Οἶκον τοῦ Κυρίου δὲν ἐμφανίζεσαι, διὰ γὰρ ἐπιδείξεις τὴν ποιότητα τῆς ἐξωτερικῆς ἀμφιέσεως, ἀλλὰ τὴν λαμπρότητα τῆς ψυχῆς, ἐκ τῆς ὁποίας θὰ προσφέρῃς θυσίαν αἰνέσεως.

Ἡ κυρία μέριμνα τοῦ Χριστιανοῦ ἄς στραφῇ πρὸς τὸν ἔσω ἄνθρωπον, πρὸς τὴν ψυχὴν του. Διότι μόνον, ὅταν ἡ ψυχὴ εἶναι καθαρὰ, εἶναι καὶ τὸ σῶμα καθαρόν. Ἦμπορεῖ γὰρ λούσωμεν τὸ σῶμα, γὰρ τὸ ραντίσωμεν μὲ τὰ πολυτιμότερα ἀρώματα. Νὰ τὸ ἐνδύσωμεν μὲ τὰ πλέον θαρύτιμα καὶ τὰ πλέον λαμπρὰ ἐνδύματα. Θὰ παραμεῖνῃ ἀκάθαρτον καὶ δυσῶδες σκευός, ἂν δὲν τὸ εὐτρεπίσωμεν ἐσωτερικῶς, ἂν δὲν τὸ ἀπαλλάξωμεν ἀπὸ τὴν ἀχλὺν τῆς ἁμαρτίας. Πρέπει γὰρ τὸ καταστήσωμεν σῶμα Χριστοῦ, γὰρ τὸ μεταβάλωμεν εἰς οἰκητήριον ψυχῆς νηφούσης, τῆς Εὐαγγελικῆς φωνῆς ὀρεγομένης καὶ σκιρτώσης ἐκ τῆς ἐπιθυμίας καὶ τοῦ ζήλου, ὅπως παροικῇ νομίμως εἰς τὰ σκηνώματα τοῦ Κυρίου ἐκεῖ, ὅπου δικαιοῦται γὰρ εἰσελθῆ μόνον «ὁ πορευόμενος ἄμωμος καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην, λαλῶν ἀλήθειαν ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ, ὃς οὐκ ἐδόλωσεν ἐν γλώσσῃ αὐτοῦ, οὐδὲ ἐποίησε τῷ πλησίον αὐτοῦ κακὸν καὶ ὀνειδισμόν οὐκ ἔλαθεν ἐπὶ τοῖς ἔγγιστα αὐτοῦ» (Ψαλμ. ιδ', 2-3).

Ἔχομεν ἡμεῖς αὐτὰ τὰ ἐφόδια; Ὁχι, θεθαίως. Ἡ στολὴ τῆς ψυχῆς μας κατεσπιλώθη, καὶ τὸ κομψούμενον σῶμά μας εἰς μάτην προσπαθεῖ γὰρ ἐπικαλύψῃ τὸν θόρβορόν της. Ἡ ἐξωτερικὴ μας ἐμφάνισις εἶναι δυνατὸν γὰρ ἐξαπατήσῃ τοὺς ἀνθρώπους, ὅχι ὅμως καὶ τὸν Παντογνώστην Θεόν. Ἐκεῖνος γνωρίζει τὰ ἄδηλα καὶ τὰ κρύφια. Ἐνώπιόν του τὰ πάντα εἶναι γυμνά καὶ τετραχλησιμένα. Γνωρίζει καὶ ὅσα ἐν τῇ διανοίᾳ μας κυφοροῦνται πονηρά. Κινεῖ δὲ τὴν δικαιοσύνην του ἀπροσωπολήπτως. Ἰσχυροὶ καὶ ἀσθενεῖς, βασιλεῖς καὶ στρατιῶται, πλούσιοι καὶ πένητες εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τῆς Θείας Δικαιοσύνης. Ὁ Θεὸς δὲν μᾶς περιμένει εἰς τὸν Οἶκόν Του μὲ αἷγλην κοσμικὴν. Ἐν μόνον προσέχει τὴν στολὴν τῆς ψυχῆς μας. Εἰς τὴν τράπεζαν τοῦ Κυρίου ἢ πρωτοκαθεδρίᾳ δὲν δίδεται κατὰ σειρὰν ἀξιώματος ἢ δυνάμεως, ἢ πλοῦτου ἢ ἄλλου τινὸς τῶν ταιούτων, ἀλλὰ κατὰ τὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς μας. Ἦκούσαμεν δὲ οἱ πάντες, πόσῃ σημασίαν ἀποδίδει ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν ἀξίαν τῆς ψυχῆς: «Τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος, εἰς τὸν κόσμον δλον κερδίσει, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιώσῃ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; μέλλει γὰρ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ, καὶ τότε ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὴν πράξιν αὐτοῦ» (Ματθ. ιστ', 27).

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Δράμας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

Ἀπὸ τὸ ἑορτολόγιον τῆς Ἐκκλησίας μας

Ο ΙΕΡΟΣ ΦΩΤΙΟΣ

Ὁ Ἱερός Φώτιος γεννήθηκε στὴν Κωνσταντινούπολη τὸ ἔτος 820 περίπου. Λέμε περίπου, γιατί οἱ ἱστορικοὶ δὲ συμφωνοῦν ἀπόλυτα ὡς πρὸς τὴν ἀκριβῆ χρονολογία τῆς γεννήσεώς του.

Ὁ πατέρας του ὀνομαζόταν Σέργιος καὶ ἀνῆκε στὴν αὐτοκρατορικὴ φρουρά. Ἡ μητέρα του ἔφερε τὸ ὄνομα Εἰρήνη. Καὶ οἱ δύο προέρχονταν ἀπὸ εὐγενῆ καταγωγῆ. Ἦταν εἰκονόφιλοι καὶ γι' αὐτὸ τὸ λόγο κατὰ τὴ διάρκεια τῆς εἰκονομαχίας ἐξορίστηκαν πολλὲς φορές.

Ὁ Φώτιος ἦταν ἀπὸ τὸ Θεὸ προικισμένος μὲ πολλὰ χαρίσματα πού εἶχαν ἐκδηλωθεῖ ἀπὸ τὴν παιδικὴ του ἀκόμα ἡλικία. Ὄταν, ἀργότερα, μορφώθηκε κατάλληλα, ἔγινε ἀπὸ τοὺς ἑακουστοὺς δασκάλους τῆς θεολογίας, φιλοσοφίας καὶ φιλολογίας σὰ βαθὺς γνώστης τῆς ἑλληνικῆς γραμματολογίας. Ἦταν νέος ἀκόμα ὅταν τοῦ ἀνέθεσε ἡ Αὐλὴ καὶ ἡ Ἐκκλησία νὰ πάει στὴ Βαγδάτη, ὥστε μὲ τὴ μεσολάβησή του νὰ καταπαύσει ὁ διωγμὸς κατὰ τῶν χριστιανῶν. Οἱ μεγάλες ἰκανότητές του τὸν ἀνέβασαν μέχρι τοῦ μυστικοσυμβούλου στὸ παλάτι καὶ κατέλαβε τὴ θέση τοῦ πρωτοσπαθάρου, δηλαδὴ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς.

Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἦταν ὁ Ἱγνάτιος. Διακρινόταν γιὰ τὴν εὐσέβεια καὶ τὴν ἀρετὴ, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ὑπέρμετρη συντηρητικότητά του. Ὁ πατριάρχης δὲν μποροῦσε ν' ἀνέχεται τὴν ἀκόλαστη ζωὴ τοῦ καίσαρα Βάρδα — ἀδελφοῦ τῆς Θεοδώρας, τῆς χήρας τοῦ αὐτοκράτορα Θεόφιλου καὶ θείου τοῦ Μιχαὴλ Γ'. Παρὰ τίς παρακλήσεις κι ἀπειλὰς τοῦ Βάρδα, ὁ Ἱγνάτιος τοῦ ἀρνιόταν τὴ θεία Μετάληψη.

Ὁ Βάρδας, ἄνθρωπος σκληρὸς καὶ αὐταρχικός, ἤθελε νὰ διοικεῖ τὸ κράτος ἀνεξέλεγκτα. Ἔτσι παραμέρισε τὴ βασιλομήτορα καὶ ἀδελφὴ του Θεοδώρα. Μάλιστα διέταξε τὸν Ἱγνάτιο νὰ κείρει μοναχὲς αὐτὴν καὶ τίς τέσσερις θυγατέρες της καὶ νὰ τίς κλείσει σὲ μοναστήρι ἐξαναγκάζοντάς τες,

παρά κάθε κανόνα ἀνθρωπισμοῦ. Ὁ Ἰγνάτιος δὲ συμμορφώθηκε μ' αὐτὲς τὶς ἀξιώσεις τοῦ Βάρδα καὶ ὑπόβαλε τὴν παραιτήσή του ἀπὸ τὸν πατριαρχικὸ θρόνο.

Γιὰ νὰ ἐξευμενίσει τὸ λαὸ πού δυσαρραστήθηκε ὁ Βάρδας σκέφθηκε νὰ ἐγκαταστήσει στὸ θρόνο τὸν Φώτιο, ἐπειδὴ ἀπολάμβανε τῆς κοινῆς ἐκτίμησής τοῦ λαοῦ. Ὁ Φώτιος γινώριζε καλὰ κι εἶχε βαθιὰ συναίσθηση τοῦ ὑψηλοῦ ὑπουργήματος καὶ τῶν πολλῶν δυσκολιῶν. Γι' αὐτὸ καὶ μὲ σοβαροὺς δισταγμοὺς κι ἀντιρρήσεις δέχθηκε τὴ θέση «βία καὶ ἄκων ἀνελκυσθεὶς». Ἔτσι μέσα σὲ πέντε μέρες ἐγίνε διαδοχικά: διάκονος, πρεσβύτερος καὶ ἐπίσκοπος. Καὶ τὴν 25 Δεκεμβρίου τοῦ 858 τὸν ἐκλέγουν πατριάρχη.

Ἐνῶ στὴν ὀλότητά του ὁ λαὸς μὲ χαρὰ καὶ ἱκανοποίηση δέχθηκε τὴν ἐκλογή τοῦ Φωτίου, μιὰ μερίδα συντηρητικῶν, ὀπαδῶν τοῦ Ἰγνατίου ἐνισχυόμενοι ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς τοῦ Στουδίου δημιουργοῦσαν προβλήματα, ζητώντας τὴν ἐπάνοδο τοῦ Ἰγνατίου. Μάλιστα, γιὰ νὰ ἐπιτύχουν τὸ σκοπὸ τους, οἱ φίλοι τοῦ Ἰγνατίου, ἄρχισαν ν' ἀποκαλοῦν τὸ Φώτιο «ληστή» καὶ «μοιχὸ» γιατί πῆρε τὸ θρόνο τοῦ Ἰγνατίου, ἂν καὶ αὐτὸς ὁ τελευταῖος παραιτήθηκε μόνος του καὶ δὲν ὑπῆρχε κανονικὸν ἀδίκημα. Τὴ συκοφαντικὴ τους ἐκστρατεία τὴν ἐπεξέτειναν μέχρι καὶ τῆς Ρώμης.

Ὁ καίσαρας Βάρδας ἔλαβε τότε αὐστηρὰ μέτρα ἐναντίον τὸν Ἰγνάτιο καὶ τὸν ἐξόρισε στὸ Ξερονήσι Τερέβινθο τῆς Προποντίδας, πολὺ κοντὰ στὴν Πρίγκηπο. Κατόπιν στὴ Μυτιλήνη καὶ πάλι στὴν Τερέβινθο. Ἐπίσης ἐξόρισε πολλοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Ἰγνατίου καὶ τοὺς ὑπόβαλε σὲ βασανιστήρια. Γι' αὐτὰ ὁ Φώτιος διαμαρτυρήθηκε στὸ Βάρδα γράφοντάς του: «Ὅταν βλέπω ἱερεῖς νὰ βασανίζονται γιὰ ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ παράπτωμα... πῶς νὰ μὴ μακαρίζω τοὺς πεθαμένους περισσότερο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ μου; Κι ἂν δὲ σταματήσει τὸ κακὸ, θὰ παραιτηθῶ ἀπ' τὸ θρόνο καὶ θὰ θρηνῶ τὴν κατάσταση».

Τὸ 859 συγκαλεῖται σύνοδος στὸ ναὸ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων. Ἡ σύνοδος ἐπικύρωσε τὴν ἐκλογή τοῦ Φωτίου καὶ διακήρυξε, ὅτι ὁ Ἰγνάτιος δὲν εἶχε κανένα κανονικὸ δικαίωμα ἐπὶ τοῦ θρόνου. Χρειάστηκε νὰ συγκληθεῖ καὶ νέα σύνοδος τὸ 861 γιὰ ν' ἀντιμετωπίσει τὶς εἰκονομαχικὲς ἐριδες. Σ' αὐτὴν ὁ αὐτοκράτορας κάλεσε καὶ τὸν Πάπα Ρώμης στέλνοντάς του ἡγεμονικὰ δῶρα. Προσκάλεσε ἐπίσης καὶ τοὺς πατριάρχες τῆς Ἀνατολῆς μὲ σκοπὸ νὰ ἐπικυρωθοῦν

οί αποφάσεις τῆς Ζ' Οικουμενικῆς Συνόδου (786). Μαζί μὲ τὰ αὐτοκρατορικά δῶρα ὁ Φώτιος ἔστειλε καὶ τὴν ἐνθρονιστικὴ ἐπιστολή του πρὸς τὸν Πάπα, ὅπου ἀναφέρεται στὸ βαρὺ φορτίο ποῦ ἀνέλαβε.

Ὁ Πάπας Νικόλαος ἀπάντησε στὸν αὐτοκράτορα καὶ στὸ Φώτιο. Πληροφορεῖ τὸν αὐτοκράτορα, ὅτι στέλνει δύο λογάτους (ἀντιπροσώπους) γιὰ νὰ σχηματίσουν ἀκριβὴ γνώμη γιὰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα. Στὸ Φώτιο πάλι, γράφει κατηγορώντας τον γιὰ τὴν ἄνοδό του στὸν πατριαρχικὸ θρόνο ἀπὸ λαϊκὸς καὶ σὲ τόσο σύντομο χρόνο. "Ἐτσι τὸ Μαῖο τοῦ 861 συγκαλεῖται στὸ ναὸ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων στὴν ΚΠολη σύνοδος. Σ' αὐτὴν μὲ τὴν παρουσία καὶ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Πάπα, ἐπικυρώνονται ἡ κ α τ α δ ί κ η τοῦ Ἰγνατίου, ἡ ἐκλογή τοῦ Φωτίου ὡς Πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἡ πράξη τῆς ἀναστήλωσης τῶν ἱερῶν εἰκόνων. Οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Ἰγνατίου, δ ι α φ ω ν ο ὕ ν τ ο ς τοῦ ἴδιου, ἔγραψαν κατὰ τοῦ Φωτίου πάλι καὶ γιὰ τὰ γεγονότα.

Ὁ Φώτιος διεξοδικὰ ἀπαντᾷ στὸν Πάπα Νικόλαο ἀναιρώντας τὶς συκοφαντίες του, ὅτι τάχα ἐπεδίωξε τὴν κατάληψη τοῦ θρόνου. Καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀνάδειξή του σὲ πατριάρχη σὲ σύντομο χρόνο, φέρνει παραδείγματα ἀπὸ τὴν ἱστορία ὅπως τὸν Νεκτᾶριο (381 - 397), τὸν Παῦλο Γ' (686 - 693), τὸν Τάρασιο (784 - 806) καὶ τὸν Νικηφόρο Α' (806 - 815), ποῦ ἔφτασαν στὸ θρόνο κατὰ τὸν ἴδιο, περίπου, τρόπο.

Ὁ Πάπας Νικόλαος ὅμως δὲν ἡσυχάζει. "Ὅταν ἔλαβε γνώση τῶν ἀποφάσεων τῆς συνόδου τοῦ 861, ἔγραψε στὸν αὐτοκράτορα καὶ κατέκρινε τὶς ἀποφάσεις τῆς. Γράφει στὴν ἐπιστολή του —φανερὰ πιὰ— καὶ γιὰ τὸ παπικὸ πρωτεῖο. Στὸ γράμμα του δὲ πρὸς τὸ Φώτιο λέει, ὅτι εἶναι «ξένος πάσης ἱερατικῆς τιμῆς καὶ ὀνομασίας». Καὶ σ' ἐγκύκλιό του πρὸς τοὺς ἱεράρχες τῆς Ἀνατολῆς δήλωνε, ὅτι δὲν ἀναγνωρίζει οὔτε τὴν καθαίρεση τοῦ Ἰγνατίου, οὔτε τὴν ἀνύψωση στὸν πατριαρχικὸ θρόνο τοῦ Φωτίου. "Ὅπως ἦταν ἐπόμενο, ἡ ἀπάντηση τοῦ αὐτοκράτορα στὸ γράμμα τοῦ Πάπα εἶχε γραφεῖ σὲ δριμὺ ὕφος. Τοῦ ἐδήλωνε ἀπερίφραστα πῶς οἱ «ἀποφάσεις» του δὲν ἔχουν κανένα κύρος γι' αὐτὸν καὶ ὅτι κανένας δὲν τὸν διόρισε δικαστή. "Ὅσο γιὰ τὴν ἐκλογή τοῦ Φωτίου εἶναι καθόλα κανονικὴ καὶ νόμιμη. Αὐτὴ τὴν ἐπιστολή τοῦ αὐτοκράτορα ὁ Πάπας χαρακτηρίζει λέγοντας «στὸ φάρυγγα φιδίου» ἔχεις βάψει τὴν πέννα σου. Σ' αὐτὴ τὴν ἐπιστολή, περιφρονητικά, δὲν ἀπαντᾷ ὁ αὐτοκράτορας.

Ὁ ἱερός Φώτιος δὲν ἔδινε καμμιά σημασία στὶς ἀπειλὲς τῆς Ρώμης. Ἔστρεψε τὶς φροντίδες του στὸ ποιμαντικὸ ἔργο καὶ στὸ ἱεραποστολικὸ ξεκίνημα γιὰ τὸν ἐκχριστιανισμό τῶν Σλαύων. Ἡ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως εἶχε ἀρχίσει ἀπὸ τὸ 860 τὸ ἱεραποστολικὸ τῆς ἔργου μὲ τοὺς ἀδελφούς Μεθόδιο καὶ Κύριλλο καὶ ἐκχριστιάνισε τοὺς Χαζάρους καὶ Μοραβούς. Τὸ ἔτος 864 δέχθηκε τὸ βάπτισμα καὶ ὁ ἡγεμόνας τῆς Βουλγαρίας Βόρις καὶ μετονομάστηκε Μιχαήλ. Ὁ ἱ. Φώτιος ἐργάστηκε πολὺ γιὰ τὴν ὀργάνωση τῆς νεοσύστατης Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ὑπαγόταν στὴν ΚΠολη.

Ἀργότερα ὁ Βόρις ζήτησε νὰ ἰδρυθεῖ Βουλγαρικὸ Πατριαρχεῖο. Ἄλλ' ὁ αὐτοκράτορας τῆς ΚΠόλεως ἀρνήθηκε. Τότε ὁ Βόρις προστρέχει μὲ βαρύτιμα δῶρα στὸν Πάπα. Ὁ Πάπας θεωρώντας τὴν εὐκαιρία σὰ μοναδική στέλνει δύο ἐπισκόπους του καὶ ἱεραποστόλους μὲ τὸ πρόσχημα νὰ διδάξουν τὸ λαό. Κύριος σκοπός, ὅμως, ἦταν ν' ἀποσπάσουν τὴ Βουλγαρία ἀπ' τὴν Κωνσταντινούπολη.

Τὸ 867 ὁ Φώτιος συγκαλεῖ σύνοδο μὲ τὴ συμμετοχὴ τῶν Πατριαρχείων τῆς Ἀνατολῆς γιὰ νὰ ληφθοῦν μέτρα γιὰ τὶς καινοτομίες στὴν πίστη τοῦ Πάπα Νικολάου καὶ γιὰ τὴν ἀντικανονικὴ εἰσπήδηση τῆς Ρώμης σὲ καθαρὴ ἐκκλησιαστικὴ δικαιοδοσία τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως. Πράγματι αὐτὴ ἡ σύνοδος μὲ χίλιες ὑπογραφές καταδικάζει τὸν Πάπα καὶ τοῦ στέλνουν τὰ Πρακτικὰ μὲ τὶς ἀποφάσεις στὴ Ρώμη.

Μεσολαβεῖ ἱστορικὸ γεγονός πού ἀνατρέπει τὴν ἐξέλιξη τῶν πραγμάτων. Τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 867 μισθοφόροι τοῦ αὐτοκράτορα Μιχαήλ δολοφονοῦν τὸν καίσαρα Βάρδα καὶ ὁ Μιχαήλ ἀργότερα φονεύεται ἀπὸ τὸν συνάρχοντά του Βασίλειο τὸν Μακεδόνα, τὸν μετέπειτα αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου. Ἐπειδὴ ὁ Φώτιος ἀρνήθηκε στὸν Βασίλειο τὰ μυστήρια ὁ αὐτοκράτορας διώχνει ἀπὸ τὸ θρόνο τὸν Φώτιο καὶ φέρνει τὸν Ἰγνάτιο, γνωστοποιώντας τὸ γεγονός στὸν Πάπα γιὰ νὰ τὸν προσεταιρισθεῖ.

Πεθαίνει στὸ διάστημα αὐτὸ ὁ Νικόλαος καὶ τὸν διαδέχεται ὁ Ἀνδριανός Β' πού εἶχε τὶς ἴδιες ἀντιλήψεις μὲ τὸν προκάτοχό του. Ἔτσι ἀναγνωρίζει τὶς αὐθαίρετες πράξεις τοῦ Βασιλείου καὶ τὸν ὀνομάζει «τέκνον ὀρθοδοξότατον καὶ ἐπιεικέστατον» τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ Φώτιος ὕστερα ἀπ' τὴν καθαίρεσή του ἀπὸ τὸ θρόνο φυλακίζεται σ' ἓνα μοναστήρι τοῦ Βοσπόρου. Ἐπίσης πολλοὶ φίλοι καὶ ὀπαδοὶ του καταδιώκονται καὶ ταλαιπωροῦνται. Σὲ μιὰ ἐπιστολή του ὁ Φώτιος πρὸς τὸν αὐτοκράτορα διεκτραγωδώντας τὴν κατάστασή του γράφει: «Ἡμεῖς βίου βιοῦμεν θανάτου πικρότερον ἤχμαλωτίσμεθα, πάντων ἐστερήθημεν, συγγενῶν, ὑπηρετῶν, συνήθων, πάσης ἀπλῆς ἀνθρωπίνης θεραπείας... οὐδ' ἱατρὸν ἐπέτρεπον ὅτε ἠσθένησα». Καὶ παραπονεῖται ἰδιαίτερα: «Διατί ἡμῶν ἀφηρέθη τὰ βιβλία, τῶν ὁποίων ἡ ἀνάγνωσις πρῶτον καὶ μέγα παραμύθιον;»

Μὲ τὴν ὑπόδειξη τοῦ Πάπα ὁ Βασίλειος συγκαλεῖ τὸ 869 σύνοδο στὴν Ἁγία Σοφία. Οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ Πάπα ζητοῦσαν ἀπὸ τοὺς καλεσμένους ν' ἀναθεματίσουν τὸ Φώτιο καὶ ν' ἀνακηρύξουν τὸν Πάπα ὡς «εὐαγγελικὸν ἄκρον ἀρχιερέα καὶ παγκόσμιον Πάπαν». Δὲ δέχτηκαν πολλοί, παρὰ τὴν ἀπάτη τοῦ αὐτοκράτορα πῶς θὰ ἐπέστρεφαν οἱ ὑπογραφές τους πίσω. Σ' αὐτὴ τῇ σύνοδο ζητήθηκε νὰ παρουσιασθεῖ ὁ Φώτιος μὲ τοὺς ἐπισκόπους του καὶ νὰ λογοδοτήσει γιὰ νὰ τοὺς ἀφήσουν ἐλεύθερους. Ἀρνήθηκε ὁ Φώτιος μὲ τὴν αἰτιολογία, ὅτι «εἰς τοὺς τοποτηρητὰς ἀπολογίαν οὐ παρέχομεν». Καὶ ὁ Φώτιος ξαναεξορίζεται.

Στὸ μεταξύ, ὁ ἱ. Φώτιος κατόρθωσε νὰ τακτοποιήσει τὶς διαφορές του μὲ τὸν Ἰγνάτιο, πού εἶχε πεισθεῖ γιὰ τὴν ἀθωότητα τοῦ Φωτίου καὶ τοῦ συμπεριφερόταν σὰν πρὸς πατέρα. Ὁ Φώτιος ἔκανε χειροτονίες καὶ καταγινόταν μὲ τὴν σύνταξη πολιτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν νόμων. Ὅταν δὲ τὸ 878 ἀρρώστησε ὁ Ἰγνάτιος, ὁ Φώτιος τοῦ προσέφερε κάθε δυνατὴ ὑπηρεσία. Τὸν παρηγόρησε. Τοῦ ἔδειξε ἀγάπη πολλή, ὥστε ὁ Ἰγνάτιος νιώθοντας τὸ τέλος τῆς ζωῆς του ἀνέθεσε στὸ Φώτιο τὴ φροντίδα καὶ προστασία τῶν οἰκειῶν του.

Τὸ 878 πεθαίνει ὁ Ἰγνάτιος. Μετὰ τρεῖς μέρες ἀνέρχεται γιὰ δεύτερη φορὰ ὁ Φώτιος στὸ θρόνο. Φροντίζει γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς εἰρήνης στὴν Ἐκκλησία. Πείθει τὸν αὐτοκράτορα καὶ συγκαλεῖ μεγάλη σύνοδο. Πληροφορεῖται ὁ Πάπας Ἰωάννης ὁ Η' τὴν ἄνοδο τοῦ Φωτίου καὶ τὴν ἐγκρίνει. Χαρακτηρίζεται σὰν μετριοπαθῆς καὶ σώφρονος. Στὴ σύνοδο αὐτὴ ἔρχονται καὶ ἀντιπρόσωποι τῆς Ρώμης. Ἐγκρίνεται ἡ ἄνοδος τοῦ Φωτίου καὶ χαρακτηρίζεται «φωτῶνυμος», «φωτοποιὸς» καὶ «σοφώτατος». Ἔτσι συνεχίσθηκαν

οι σχέσεις τῶν δύο Ἐκκλησιῶν ὁπότε διακόπησαν τὸ 1054 ἐπὶ Μιχαὴλ τοῦ Κηρουλαρίου.

Τὸ ἔτος 886 πεθαίνει ὁ Βασίλειος ὁ Μακεδών. Τὸν διαδέχεται στὸ θρόνο ὁ Λέων ὁ Σοφός. Χαριζόμενος στὸν ἀδελφὸ του Στέφανο ἐκθρονίζει τὸ Φώτιο καὶ ἀνεβάζει τὸν Στέφανο Α΄. Ὁ Φώτιος καὶ πάλιν ἐξορίζεται. Αὐτὴ τὴ φορὰ σ' ἓνα νησάκι κοντὰ στὴ Χαλκηδόνα, τὸ ὁποῖο νησάκι δὲν ὑπάρχει τώρα, κι ἐκεῖ πεθαίνει τὸ 893 στὶς 6 Φεβρουαρίου, κατὰ σοβαρὰς ἐνδείξεις. Ἡ μνήμη του τιμᾶται στὶς 6 Φεβρουαρίου. Νωρὶς ἡ Ἐκκλησία τὸν κατὰταξε μεταξὺ τῶν Ἁγίων τῆς. Τὸ σεπτὸ λείψανό του τοποθετήθηκε στὸ ναὸ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου στὴν Κωνσταντινούπολη. Στὴν Πόλη ἡ ἱερὰ μονὴ τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὅπου καὶ ἡ Ἱερὰ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης, ἔχει ἰδρυθεῖ ἀπὸ τὸν Φώτιο. Ὑπάρχει δὲ παρεκκλήσιο τιμώμενο ἐπ' ὀνόματί του, ὅπου τελεῖται κατὰ τὴ μνήμη του λειτουργία ἀρχιερατικὴ μὲ τὴν ἀρμόζουσα στὸν ἅγιο τιμὴ κι ἐπιβλητικότητα.

† Ὁ Περιστερίου ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

«ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ»

Αὐτὸς εἶναι ὁ τίτλος τῆς ἐφημερίδος τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ ἐκδίδει ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία.

Η «ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ

- ΘΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗ ὑπεύθυνα καὶ ἀντικειμενικὰ τὸν λαὸ γιὰ τὴ δραστηριότητα τῆς Ἐκκλησίας στοὺς διάφορους τομεῖς.
- ΘΑ ΠΑΡΕΧΗ σωστὴ κατεύθυνσι στὰ διάφορα προβλήματα, ποὺ ἀπασχολοῦν σήμερα τὸν ἄνθρωπο.
- ΘΑ ΑΠΑΝΤΑ στὶς διάφορες αἰτιάσεις ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας.
- ΘΑ ΟΙΚΟΔΟΜῆ τοὺς πιστοὺς καὶ θὰ καλλιεργῇ σ' αὐτοὺς γνήσιο ὀρθόδοξο βίωμα.

“Ολοι οἱ Ἕλληνες πρέπει νὰ ἐγγραφοῦν συνδρομηταὶ τῆς ἐφημερίδος τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ τὴν ἔχουν ὀδηγὸ στὴν πορεία τῆς ζωῆς τους.

ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΜΗΝΥΜΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΜΑΣ*

1. Ο ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΓΝΗΣΙΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ

Ὁ Χρυσόστομος διδάσκει καὶ προβληματίζει κοινωνικά καὶ μὲ τὸν λόγο καὶ μὲ τὸ ἔργο του. Ὑπῆρξε ἀπὸ τὰ σπάνια ἐκεῖνα ἀναστήματα, πού σφραγίζουν ἀνεξίτηλα τὶς ἐποχές, καὶ υλοποιοῦν τοὺς ἀνέκφραστους πόθους τῆς ἀνθρωπότητος. Γι' αὐτὸ ἡ λάμψις τοὺς ξεπερνᾷ τὸν ὀρίζοντα τῆς ἐποχῆς τοὺς. Σὰν κοινωνικὸς ἐργάτης ὁ Χρυσόστομος δίνει σὲ κάθε γενεὰ τὸ μέτρο τῆς χριστιανικότητος, τῆς εὐθύνης καὶ τοῦ χρέους τοῦ Χριστιανοῦ μέσα στὴν κοινωνία. Γιατί, ὅμως, ἀλήθεια, εἶναι κοινωνικὸς ὁ Χρυσόστομος;

Σὰν κοινωνικότητα ἐννοοῦμε γενικὰ τὴν σχέσι καὶ συμπεριφορὰ κάθε ἀνθρώπου πρὸς τὸν συνάνθρωπό του. Κοινωνικὸς εἶναι, λοιπόν, ὅποιος καλλιεργεῖ θετικά τὴν σχέσι αὐτὴ καὶ τῆς δίνει ἀνώτερο περιεχόμενο (ἀνθρωπιά). Οἱ ἄπιστοι καὶ οἱ ἄθεοι περιορίζουν τὸ κοινωνικὸ χρέος στὴ σχέσι δικαιοσύνης μὲ τὸν συνάνθρωπο, σὲ ἐντελῶς νομικά δηλαδὴ πλαίσια. Ὁ πιστὸς ὅμως Χριστιανὸς ξεπερνᾷ τὴν σχέσι δικαιοσύνης καὶ προχωρεῖ στὴν σχέσι ἀγάπης, στὴν ἀγαπητικὴ κοινωνία μὲ τὸν ἀδελφὸ του. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ ἄνθρωπος μόνος εἶναι πτωχὸς καὶ γυμνὸς καὶ δὲν ἔχει τίποτε δικό του νὰ προσφέρῃ, γιὰ τὸν πιστὸ τότε μόνον ἡ σχέση τῆς ἀγάπης πραγματώνεται, ὅταν διασώζεται καὶ ἡ ἐξάρτησις τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν πηγὴ κάθε ἀγαθοῦ, τὸν Θεόν. Γιὰ τὸν Χριστιανισμὸ κοινωνικὸς εἶναι ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεὸν καὶ τὸν συνάνθρωπόν του. Ὁ τρόπος δέ, κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ χριστιανὸς συναντᾷ τὸν ἀδελφὸ του, εἶναι πάντα ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Στὴν αὐθεντικὴ συνάντησι τοῦ ἀδελφοῦ μας προσφέρομε Χριστό, δηλ. ἀλήθεια. Μιὰ τέτοια ὅμως αὐθεντικὴ συνάντησις προϋποθέτει τὴν μετοχὴ μας στὴν Ἀλήθεια. Χωρὶς, λοιπόν, τὴν ἀδιάκοπη τροφὸδοσία τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν Θεὸ εἶναι ἀδύνατη κάθε ἀπόπειρα κοινωνικότητος. «Λύσις εἰς τὰ προβλήματα τῆς κοινωνικότητος δύνανται νὰ δώσουν μόνον οἱ ἅγιοι. Βοηθοὺν δὲ εἰς τὴν ἐπίλυσι τῶν προβλημάτων τούτων οἱ προσπαθοῦντες νὰ γίνον ἅγιοι» (Στυλ. Παπαδόπουλος). Γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἱ. Χρυσόστομος μπορεῖ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 82 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 3 τεύχους.

νά δώση λύσεις αὐθεντικές στὰ ποικίλα χριστιανικά προβλήματα. Γιατί ἦταν πάνω ἀπ' ὅλα, πρῶτ' ἀπ' ὅλα, ἅγιος. Στὴ συνάφεια ὁμως αὐτὴ ἀναγκάζομαστε νὰ ἐπεκταθοῦμε στὶς προϋποθέσεις τῆς κοινωνικότητός του.

α) Ἄ ν θ ρ ω π ο ς π ί σ τ ε ω ς . Ὁ Χρυσόστομος διακρίνεται βασικά ὡς ἄνθρωπος πίστεως. Καὶ λέγοντας πίστι ἐννοοῦμε πρῶτα τὴν κατάφασι τοῦ ἀνθρώπου στὴν κλῆσι τοῦ Θεοῦ, τὴν ὑποταγὴ στὸ θέλημά Του. Ἔγινε χριστιανὸς ἐθελοντής, προτιμώντας τὴ μωρία καὶ τὸ πάθος τοῦ Σταυροῦ ἀπὸ τὴ λάμφι καὶ τὴν ἄνεσι τοῦ κόσμου. Ἔγινε χριστιανός, ἐγκαταλείποντας συνειδητὰ (φτασμένος πιά δικηγόρος) τὸν κόσμο. Γι' αὐτὸ μπόρεσε ν' ἀγαπήσῃ τόσο πολὺ τὴν Ἐκκλησία, γιατί πρῶτα χάρισε τὰ πάντα στὴν Ἐκκλησία. Καὶ μόνον ὅσοι προσφέρουν στὴν Ἐκκλησία, πονοῦν γιὰ τὴν Ἐκκλησία καὶ ἔχουν τὴ διάθεσι τῆς προφητικῆς μαρτυρίας!

Ἡ ἀφοσίωσι καὶ ἐμπιστοσύνη στὸ Θεὸ τὸν συνοδεύει σ' ὅλη τὴ ζωὴ του. Τὰ παθήματά του τὰ θεωρεῖ ὡς θεία εὐλογία. Πιστεύει στὴ λυτρωτικὴ δύναμι τῶν θλίψεων καὶ στὴν παιδαγωγικὴ τους σημασία. «Ἀπεφάσισα, γράφει, ἀσκητικὰ νὰ ὑπομένω (φιλοσοφεῖν), καὶ μὲ γενναϊότητα νὰ ὑποφέρω τὶς δυσκολίες». Σὲ κάθε δύσκολη στιγμή θὰ ἔχη πρόχειρη τὴν γνωστὴ φράσι «δόξα τῷ Θεῷ πάντων ἕνεκεν»! Καὶ μὲ αὐτὴν τὴν δοξολογίαν θὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν κόσμο.

Ὅταν ὁμως ὀνομάζουμε τὸν Χρυσόστομο ἄνθρωπο πίστεως, ἐννοοῦμε συνάμα καὶ τὸν πιστὸ μάρτυρα «τῆς ἅπαξ τοῖς ἁγίοις παραδοθείσης πίστεως» (Ἰούδα 3), τῆς ἐκκλησιαστικῆς δηλ. παραδόσεως. Παρασυρόμενος κανεὶς ἀπὸ τὸ ὁμιλητικὸ καὶ ἐξηγητικὸ ἔργο τοῦ Χρυσοστόμου, παραθεωρεῖ τὸν δογματικὸ Χρυσόστομο. Ὁ Ε. Preuschen ἔγραφε π.χ. ὅτι «ἡ Ἱστορία Δογμάτων δὲν ἔχει λόγον νὰ ἀφιερῶσῃ στὸν Χρυσόστομο οὔτε ἓνα κεφάλαιον»! Βέβαια ὁ Χρυσόστομος δὲν εἶναι οὔτε συστηματικὸς Θεολόγος, οὔτε αἰρεσιολόγος. Κανένα δόγμα δὲν ἀναπτύσσει φιλοσοφικά. Ἡ μακρότερη δογματικὴ ἀναφορὰ του καταλαμβάνει μόλις τέσσερις στήλες τῆς Πατρολογίας καὶ ἀφορᾷ στοὺς Ἀρειανούς. (Ε.Π. 62, 230-34). Οἱ Πατέρες ὁμως, τὸ ἴδιο δὲ καὶ ὁ Χρυσόστομος, δὲν διάλεξαν ἐπιστημονικὲς εἰδικότητες, γιατί δὲν ἠσχολοῦντο κατὰ τὴν σημερινὴ ἔννοια μὲ τὴν Θεολογία. Βασικά εἶναι ποιμένες. Ἀπαντοῦν γραφικὰ (εὐαγγελικά) στὰ προβλήματα τῆς ἐποχῆς τους, γιατί ἀντιμετωπίζουν ποιμαντικὰ τὶς κρίσεις τῆς ἐποχῆς τους, καὶ ἐπιδιώκουν ν' ἀντιτάσσουν τὴν ἀλήθεια τοῦ Χριστοῦ σὲ κάθε εἶδος πλάνης. Ὁ

Χρυσόστομος δὲν εἶχε ἔντονα θεωρητικά ἐνδιαφέροντα. Ἄλλὰ καὶ ἡ ἐποχὴ τοῦ Χρυσοστόμου παρουσιάζει μία ἀνάπαυλα σχετικὰ πρὸς τὶς δογματικὰς ἔριδες. Ὅπως συμβαίνει ὅμως συνήθως, τὴν πλάνην τῆς πίστεως τὴν ἀκολουθεῖ ἡ πλάνη τῆς ζωῆς. Εἶναι ἐποχὴ, λοιπόν, μὲ περισσότερα ἠθικὰ παρά δογματικὰ προβλήματα. Ἐν τούτοις ἐξέφρασε καὶ αὐτὸς τὴν καθολικὴν πίστιν καὶ ἐνσάρκωσεν τὸ καθολικὸν χριστιανικὸν ἦθος. Τὰ ἔργα του εἶναι κατάσπαρτα ἀπὸ δογματικὰς ἀναλύσεις, μὲ τὶς ὁποῖες θὰ μπορούσε νὰ συνθέσῃ καμεῖς δόξληρη δογματικὴ. Δογματικὰ ἔδινε στὸ Λαὸν, ὅτι ἦταν ἀναγκαῖο καὶ ὅτι μπορούσε ὁ Λαὸς νὰ κρατήσῃ. «Ἐῆρω, λέγει κάπου, πῶς γιὰ πολλοὺς εἶναι ἀκατανόητο αὐτό, ποῦ εἶπα. Γι' αὐτὸ καὶ σὲ πολλὰ σημεῖα ἀποφεύγω νὰ θίγω θεωρητικὰ ζητήματα, διότι οὔτε ὁ πολὺς Λαὸς θὰ μπορούσε νὰ τὰ παρακολουθήσῃ, οὔτε κι ἂν τὰ παρακολουθοῦσε, θὰ μπορούσε νὰ τὰ συγκρατήσῃ» (Ε.Π. 59, 48). Δὲν παραμελεῖ ὅμως τὴν διδασκαλίαν τῆς πίστεως. Ἀλλάζει ἀπλῶς μέθοδο. Διδάσκει μὲ εἰκόνες καὶ μὲ λογικὰ σχήματα, ποῦ ἀνταποκρίνονται στὶς δυνατότητες τοῦ Λαοῦ. Εἶναι γνωστὸς ὅμως καὶ δογματικοπολεμικὸς ὀμιλῆς του (π.χ. Κατὰ τῶν Εὐνομιανῶν, Περὶ ἀκαταλήπτου 47, 701-747, Περὶ ὁμοουσίου, 47, 455 ἔ., Κατὰ αἰρετικῶν 47, 767, Ὅτι Θεὸς ὁ Χριστὸς 47, 813 ἔ., Λόγοι κατὰ Ἰουδαίων 47, 843 ἔ., Ὁ Baur 1, 294 ἔ.ἔ. παραθέτει ὅλη τὴν δογματικὴν διδασκαλίαν τοῦ Χρυσοστόμου). Στὰ ἔργα του ἐπίσης ἀναφέρονται συχνὰ καὶ πολεμοῦνται αἰρετικοὶ (Γνωστικοί, Μανιχαῖοι, Μαρκιωνῖται, Ἀρειανοί, Σαβελλιανοί, Μακεδονιανοί, Νοδατιανοί, Ἀπολλιναρισταί, Ἀνθρωπομορφῖται, ὀπαδοὶ τοῦ Παύλου Σαμοσατέως, Μαρκελλιανοί, Βαλεντινιανοί, Φωτεινιανοί κ.ἄ.). Οἱ αἰρετικοὶ —λέγει— προέρχονται ἐκ τοῦ διαβόλου (48, 666), συνιστᾷ δὲ τὴν διακοπὴν καθὲ ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας μαζί τους. Στὰ ἔργα του ὑπερασπίζει τὴν πίστιν τῆς Νικαίας, ἀνακεφαλαιώνοντας γνωστὰς δογματικὰς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας χωρὶς ποτὲ νὰ παρεκκλίνῃ ἀπὸ τὰ παραδεδομένα. Γι' αὐτὸ, ὅσο κι ἂν φαίνεται περιέργω, ποτὲ δὲν ἔπαυσε γιὰ τὴν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν νὰ θεωρῆται ὁ Χρυσόστομος καὶ στὴν δογματικὴν σὺν ἀσθεντίαν. (Χαρακτηριστικὰ στὴν Ζ' Οἰκουμ. Σύνοδο, ὅταν ἀνεγνώσθη ἕνα χωρίον τοῦ Χρυσοστόμου γιὰ τὴν τιμὴν τῶν εἰκόνων, ὁ Νικομηδείας Πέτρος φώναξε: «Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος τοιαῦτα λέγει περὶ τῶν εἰκόνων, τίς ἔτι τολμᾷ εἰπεῖν κατ' αὐτῶν τι»; (Mansi, 13, 8).

Σὺν γνήσιος Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας ὁ Χρυσόστομος καὶ σὺν ἡμῶν πιστὸν τέκνον δὲν ἀδιαφορεῖ γιὰ τὴν ἀκρίβειαν τοῦ δόγματος. Μπορεῖ νὰ εἶναι ἄκρως ἐπιεικὴς στὸ διάλογον μὲ τοὺς αἰρετικούς (Πρβλ. 53, 72, 48, 70 κ.ἄ.), καὶ νὰ συνιστᾷ τὴν ἀντιμετώπισιν

Ποιμαντικά Θέματα

Η ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΙΣ

ΤΗΣ ΕΝ ΤΩ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΩ ΕΡΓΩ ΤΑΞΕΩΣ

“Ολοι αἱ πράξεις καὶ ὅλα τὰ ἔργα, τὰ πραγματοποιούμενα ἐντὸς τοῦ χώρου τῆς Ἐκκλησίας, πρέπει νὰ γίνωνται «εὐσχημῶς καὶ κατὰ τάξιν» (Α΄ Κορ. 14, 40). Διότι, καὶ κατὰ τὸν Συμεῶν τὸν Νέον Θεολόγον, «ὁ Θεὸς εἶναι Θεὸς τάξεως καὶ εἰρήνης» (Λόγος ΙΕ΄). Ἐπομένως ἀπὸ τοῦ ἔργου τῆς καθαριότητος τοῦ Ἰ. Ναοῦ μέχρι τῆς μεθοδικῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἀρχῶν καὶ κανόνων τῆς ποιμαντικῆς δεοντολογίας, ὅλα πρέπει νὰ γίνωνται μὲ εὐταξίαν!

τους μὲ ἀγάπη. Αὐτὸ ὅμως δὲν εἶναι παρὰ ποιμαντικὴ γιὰ τὴν ἐπιστροφή τους. Τὰ ἔργα του δείχνουν πὼς δὲν ξεχωρίζει τὸ δόγμα (σὰν ἐκκλησιαστικὴ διατύπωση τῆς θείας ἀληθείας) ἀπὸ τὸ χριστιανικὸ ἦθος. Τὰ βλέπει σὰν δυὸ πλευρῆς τοῦ ἴδιου νομίσματος. Διδάσκει σχετικὰ: «Πρέπει, ἂν θέλουμε νὰ ἀπαλλαγοῦμε ἀπὸ τὴν γέενναν καὶ νὰ κερδίσουμε τὴν βασιλεία (τοῦ Θεοῦ), νὰ ἔχουμε καὶ τὰ δύο, καὶ ὀρθότητα δογμάτων καὶ ἐπιμελημένη ζωὴ... γιατί οὔτε ἂν ἔχουμε δόγματα ὀρθά, ἀμελοῦμε ὅμως γιὰ τὴ ζωὴ μας, θὰ ἔχουμε καμμιά ὠφέλεια, οὔτε ἂν ἔχουμε ζωὴ χριστιανικὴ καὶ ἀμελοῦμε τὴν ὀρθὴν διδασκαλίαν, θὰ μπορέσουμε νὰ κερδίσουμε (κάτι χρήσιμο γιὰ) τὴ σωτηρίαν μας». (53, 110. Πρβλ. 59, 443 καὶ 62, 488 κ.ά.). Ἀποκλείει δὲ καὶ τὴν ἐλάχιστην ἀπόκλιση ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διδασκαλίαν. Γράφει ἔτσι ἐρμηνεύοντας τὸ «ἂν ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ» (Γαλ. 1, 7). «Δὲν εἶπε, ἂν ἀντίθετα διδάσκουν ἢ ἀνατρέπουν τὰ πάντα, ἀλλὰ καὶ ἂν ἓνα ἐλάχιστο κηρύξουν ἀντίθετο πρὸς ὅ,τι σᾶς κηρύξαμε, καὶ ἂν τὸ παραμικρὸν ταραξοῦν, νὰ εἶναι ἀναθεματισμένοι» (61, 624).

Ἄρα ὁ Χρυσόστομος δὲν ἦταν ἓνας φανατικὸς διώκτης τοῦ ἠθικοῦ καὶ κοινωνικοῦ κακοῦ, οὔτε ἓνας δνειροπόλος ἠθικολόγος. Κατευθύνεται ἀπὸ τὴν συγκεκριμένην πεποιθήσιν καὶ ἀρχὴν ὅτι μὴ ἀπίστις πλανημένη, ὅπως ἐκείνη τῶν αἰρετικῶν δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν χριστιανικὴν μεταμόρφωσιν τῆς κοινωνίας. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἡ δογματικὴ του δὲν ἔπαψε ποτὲ νὰ ἔχη ποιμαντικὰς καὶ σωτηριολογικὰς διαστάσεις. Δὲν ἦταν δογματικὴ θεωρία, ἀλλὰ συμπύκνωσι ζωῆς καὶ ζωσα μαρτυρία.

(Συνεχίζεται)

Πρωτ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ Δ. ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΣ

Ἄλλ' ἡ ἔγνοια τῆς εὐταξίας ἐντὸς τοῦ ὄλου ἔργου τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἔχει ἀσφαλῶς τυπικὸν ἢ σχολαστικὸν χαρακτήρα. Δηλαδὴ δὲν ἐπιδιώκεται (ἢ δὲν πρέπει νὰ ἐπιδιώκεται) «ἡ τάξις διὰ τὴν τάξιν». Διότι, ἐν ταιαύτῃ περιπτώσει, ἡ τάξις καταγτᾶ νὰ ἀποτελῆ εἶδος προσωπειού, τὸ ὁποῖον προορίζεται νὰ ἐπικαλύπτῃ τὴν ἐνυπάρχουσαν ἀταξίαν. Ἡ ἐπιδιώξις τῆς οἰασδήποτε τάξεως, ἐντὸς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, χάριν τῆς τάξεως, ὑπηρετεῖ ἐν τέλει τὴν ὑποκρισίαν, διότι κίνητρον τῆς εὐταξίας γίνεται «τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις» (Μαθ. 23, 5).

Ὁ ποιμὴν, λοιπόν, ὁ ὁποῖος ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν οὐσίαν καὶ ὄχι διὰ τὸν τύπον, πρέπει νὰ ἀντιληφθῇ τὴν οὐσιαστικὴν προϋπόθεσιν τῆς εὐταξίας ἐν τῇ ὄλῃ διεξαγωγῇ τοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ προϋπόθεσις δὲ αὕτη εἶναι ἡ ἀρτία ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ συγκρότησις τῆς προσωπικότητός του. Ἡ γνωστὴ ἀποφθεγματικὴ ρῆσις τοῦ Ἰακώβου προσδιορίζει συνοπτικῶς τὸ αἷτιον καὶ τὸ ἀποτελεσμα τῆς ἀκαταστασίας, δηλ. τῆς πάσης φύσεως ἀταξίας. «Ἄνηρ δίψυχος ἀκατάστατος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ» (Ἰακ. 1, 8).

Σήμερον, ὑπὲρ ποτε ἄλλοτε, ὁ τρόπος τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀκατάστατος. Ἡ ἔντασις τοῦ ρυθμοῦ καὶ τοῦ τρόπου γενικῶς τῆς ζωῆς, προῖον ποικίλων αἰτίων, προκαλεῖ καὶ ἰσχυροποιεῖ ἐσωτερικὰς συγκρούσεις καὶ διαταραχὰς ἐντὸς τοῦ ψυχικοῦ κόσμου τοῦ ἀνθρώπου. Ἐξ ἄλλου αἱ ἐσωτερικαὶ αὗται ἀκαταστασίαι προβάλλονται καὶ ἐκφράζονται εἰς ποικίλας ἐκδηλώσεις τῆς συγχρόνου ζωῆς. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ὑπάρχει ἄμεσος καὶ ὀργανικὴ σχέσις μεταξὺ ἐνδοψυχικῆς ἀκαταστασίας καὶ ἐξωτερικῆς, τρόπον τινά, ἀταξίας. Ἐπομένως ὁ ποιμὴν ἐπωμίζεται τὸ δυσχερὲς ἔργον τῆς ἀνακλήσεως τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου «εἰς τὴν τάξιν»! Τὴν εἰρήνην τοῦ Πνεύματος! «Οὐ γάρ ἐστιν ἀκαταστασίας ὁ Θεός, ἀλλὰ εἰρήνης» (Α' Κορ. 14, 33).

Ἄλλὰ τὸ ἔργον τοῦτο συνδέεται ὀργανικῶς, ὡς ἐλέχθη, μὲ τὴν ψυχικὴν καὶ πνευματικὴν (ἐσωτερικὴν) εὐταξίαν τοῦ ποιμένου. Ὁ ποιμὴν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀσκή τὸ ἔργον του εἰς πᾶσαν περίπτωσιν «εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν» καὶ διὰ τῆς τάξεως αὐτῆς νὰ ἀποκαθιστᾶ τὴν ἐσωτερικὴν τάξιν εἰς τὸν ψυχικὸν κόσμον τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου μόνον, ὅταν ὁ ἴδιος βιοῖ τὴν τάξιν αὐτὴν. Μάλιστα, κατὰ τὸν μνημονευθέντα ἤδη Συμεῶν τὸν Νέον Θεολόγον, ἡ βίωσις τῆς ψυχικῆς εὐταξίας «εἶναι σημεῖον πὼς ἐπεσκέφατο ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ τὴν ψυχὴν» (Πρόβλ. ΙΣΤ' Λόγον). Ἄρα ὁ ποιμὴν ὀφείλει νὰ ἀντιλαμβάνεται τὴν εὐταξίαν ὄχι ὡς προσωπεῖον, ἀλλὰ ὡς μαρτυρίαν τῆς χαρισματικῆς ἐπισκέψεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἰς τὴν ψυχὴν, ἢ ὁποία δὲν φροντίζει ἀπλῶς διὰ τὴν τάξιν ἀλλὰ
 β ι ο ι τὴν τάξιν!
 I. K.

ΤΟ ΓΡΑΜΜΑ

ΜΙΑΣ ΑΠΕΛΠΙΣΜΕΝΗΣ ΚΟΠΕΛΑΣ*

3. Ἄλλοι στόχοι.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὸ θαῦμα, ἕνας ἄλλος προορισμὸς τῆς ἀρρώστιας εἶναι τὸ μαρτύριο. Καὶ γιὰ νὰ γίνω πιὸ σαφής: Σήμερα δὲν ὑπάρχουν ἄνθρωποι ποὺ νὰ χύνουν τὸ αἷμα τους, σὰν μάρτυρες, γιὰ τὸν Χριστό. Ἔτσι λοιπὸν τὸ μαρτύριο, λένε οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας, συνεχίζεται καὶ σήμερα μὲ δυὸ πράγματα. Τὸ ἓνα εἶναι ὁ πραγματικὸς μοναχισμὸς. Καὶ τὸ ἄλλο, τὸ μαρτύριο τῆς ἀρρώστιας.

Καὶ λέει, χαρακτηριστικά, γιὰ τὴν ἀρρώστια ὁ ἱ. Χρυσόστομος: «Ἐκεῖνοι ὅπου ἀρρωστήσουν, καὶ δὲν στέρξουν νὰ τοὺς γοητεύσουν, ἢ νὰ ἐλαφρύνουν τὴν ἀσθένειάν των μὲ ἐπιφθὰς καὶ δεσέματα, ἀλλὰ σταθοῦν ἀνδρεῖοι καὶ ὑπομείνουν, **μ α ρ τ υ ρ ῖ ο υ λ α μ β ἄ ν ο υ σ ι σ τ ἔ φ α ν ο ν, ὠ σ ἄ ν ο ἶ μ ἄ ρ τ υ ρ ε ς...** Καὶ σὺ, ἂν διακρούση (δηλ. ἀποκρούσης, ἀπομακρύνης) τὰς ἐπιφθὰς καὶ τὰς φαρμακείας καὶ τὰς μαγγανείας, καὶ ἀποθάγης τῇ νόσῳ, **μ ἄ ρ τ υ ς ἄ π η ρ τ ι σ μ ἔ ν ο ς** (δηλ. ὠλοκληρωμένους, τέλειος) εἶ,....».

Ὅταν, λοιπὸν, ὁ ἀρρωστος ὑπομείνη ἀγόγγυστα καὶ ὑπομονετικὰ τὴν ἀσθένειά του, δὲν πάη σὲ μάγους καὶ ἀντὶ νὰ λυπᾶται προσεύχεται, τότε ἀποκτᾶ ἀξία καὶ μισθὸ μάρτυρος. Καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτόν, ὁ ὑπομονετικὸς καὶ πιστὸς ἀρρωστος, γίνεται παράδειγμα ὑπομονῆς ἢ, γιὰτὶ ὄχι, καὶ σωτηρίας πολλὰς φορές γιὰ τοὺς συγγενεῖς του καὶ γιὰ τοὺς φίλους του.

Ὁ Θεός, λοιπὸν, γιὰ ἓνα ἀκόμη λόγο ἐπιτρέπει τὴν ἀρρώστια: γιὰ νὰ δώσῃ τὴν εὐκαιρία στοὺς ἀνθρώπους νὰ γίνουν ἅγιοι καὶ νὰ συνοδεασθοῦν μὲ τὸν Ἰησοῦ Χριστό, ὅπως λέει χαρακτηριστικὰ ὁ ἀπ. Παῦλος: «... Γινόμεθα... συγκληρονόμοι τοῦ Χριστοῦ, ἔαν θεοβαίως πάσχωμεν μαζί μὲ αὐτόν, ἵνα καὶ δοξασθῶμεν μαζί του» (Ρωμ. η', 17). Γιατί, ἀκόμη, δὲν πρέπει νὰ ξεχνοῦμε ὅτι «ἡ τελικὴ δόξα ἐξασφαλίζεται διὰ τῶν θλίψεων τῆς παρουσίας ζωῆς» (Ρωμ. η', 18-39).

Γιὰ νὰ φθάσωμε ὅμως μέχρις ἐκεῖ πρέπει ὅταν εἴμαστε ἀρρωστοί, κατάκοιτοι ἢ ὄχι, νὰ ἐργαζώμαστε μὲ τὴν προσευχή. Νὰ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 39 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1-2 τεύχους.

προσευχώμαστε δηλαδή για τους οικείους μας, για τους συγγενείς μας, για τους φίλους μας και για τον έαυτό μας. Ἀκόμη για τους αδύνατους, τους συνασθενείς μας, τους αγωνιζομένους Χριστιανούς, τὸν Κλῆρο, τὴν Ἐκκλησία, τὴν εἰρήνην τοῦ κόσμου, τὴν ἐπικράτηση τοῦ Νόμου τοῦ Θεοῦ στοὺς ἀνθρώπους κ.ἄ.

Βέβαια ἡ ἀρρώστια ἔχει καὶ ἄλλους προορισμοὺς καὶ ἀποστολές. Ὅπως νὰ φέρῃ τὸν ἄνθρωπο πρὸς κοντὰ στὴν Ἐκκλησία. Νὰ τὸν κἀνῃ νὰ ἐξομολογηθῆ δηλαδή, νὰ κοινωνήσῃ καὶ νὰ καταφύγῃ στὴ Χάρη καὶ στὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ εἶναι γνωστὸ πὺς ὁ ἄνθρωπος ὅταν ἔχῃ τὴν ὑγεία του, πολλὰς φορές, ξεχνᾷ τὸν Θεό. Ἐνῶ ὅταν ἀρρωστήσῃ, ἔστω καὶ μὲ τὴν πίεση τῆς ἀρρώστιας του, καταφεύγει στὴν Ἐκκλησία καὶ ζητᾷ τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ.

Ἀκόμη ἡ ἀρρώστια βοηθεῖ τὸν ἄνθρωπο νὰ ἐνδοσκάψῃ, νὰ ἀσχοληθῆ καὶ μὲ τὴν ψυχὴ του καὶ νὰ διώξῃ τὸν διχασμὸ του. Νὰ κατορθώσῃ τό: «ὑπερορᾶν μὲν σαρκός, παρέρχεται γάρ, ἐπιμελεῖσθαι δὲ ψυχῆς, πράγματος ἀθανάτου...». Δηλαδή νὰ παραβλέψῃ, νὰ περιφρονήσῃ τὴν σάρκα, πὺς εἶναι φθαρτὴ καὶ ἐπίγεια καὶ νὰ ἐνδιαφερθῆ γιὰ τὴν ψυχὴ του, πὺς εἶναι ἀθάνατη.

Γιατὶ ὁ ἄνθρωπος, ἐκτὸς ἀπὸ μερικὲς ἐξαιρέσεις, ἐργάζεται σήμερα σχεδὸν ὀλόκληρο τὸ εἰκοσιτετράωρο — ἀκόμη καὶ ὅταν κοιμᾶται — γιὰ τὸ σῶμα του. Γιὰ τὴν ψυχὴ του ἐνδιαφέρεται ἐλάχιστα ἢ καὶ καθόλου. Ἐνῶ ὅταν ἀρρωστήσῃ ἐνδιαφέρεται, στὶς περισσότερες περιπτώσεις καὶ γιὰ τὴν ψυχὴ του. Καὶ ἔτσι ἰσορροπεῖ τὶς δυνάμεις του, τὶς σωματικὲς καὶ τὶς ψυχικὲς καὶ διώχνει τὸν διχασμὸ του.

Ἡ ἀρρώστια πάλι βοηθεῖ τὸν Χριστιανό, πὺς ἔχει παρασυρθῆ στὴν αἵρεση, νὰ δῆ τὴν ἀλήθεια καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ στὴν ἀληθινὴ πίστη καὶ στὴν Ἐκκλησία.

Πολλὰς φορές πάλι μᾶς κἀνῃ νὰ διώξουμε τὰ πάθη μας, νὰ σταματήσωμε νὰ ἀδικούμε τοὺς ἄλλους, νὰ ἐννοήσωμε τὴν ματαιότητα τοῦ ὕλικου κόσμου κ.λπ. κ.λπ.

VI. Ε Ρ Ω Τ Η Σ Ε Ι Σ

Οἱ ἐρωτήσεις πὺς ὑποβλήθησαν, γιὰ τὸ θέμα «ἀρρώστια», στὴ συγκέντρωση πὺς εἶπαμε πρὶν, ἦταν καὶ πολλὰς καὶ ἀρκετὰ ἐνδιαφέρουσες. Γι' αὐτὸ νομίσασαμε πὺς θάταν χρήσιμο νὰ ἀναφέρουμε τουλάχιστο μερικὲς ἀπ' αὐτές.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὶς ἐρωτήσεις ἀκούστηκαν καὶ ἀρκετὲς ἀξιό-

λογες σκέψεις γύρω από το θέμα «ἀρρώστια», πού ἦταν προσωπικά βιώματα τῶν ἀκροατῶν.

Μερικὲς λοιπὸν τίς ἀναφέρουμε γιὰ νὰ δώσουμε καὶ μ' αὐτὲς τὴν εὐκαιρία σὸν ἀναγνώστη νὰ πλησιάσῃ καὶ νὰ κατανοήσῃ, ὅσο γίνεται καλύτερα, τὸ πρόβλημα «ἀρρώστια».

— Μᾶς εἶπατε ὅτι οἱ πρωτόπλαστοι ἤξεραν τὰ πάντα, σὲ ἀνθρώπινο ἐπίπεδο. Δὲν γνώριζαν τὸν ἐπαρχομὸ τῆς καταστροφῆς;

— Ὁ ἄνθρωπος ὅταν θῆκε ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Δημιουργοῦ ἦταν, κατ' ἀρχήν, ἐλεύθερος. Εἶχε τὴν ἐλευθερία νὰ ἐκλέξῃ τὸ καλὸ ἢ τὸ κακὸ, πού τὸ γνώριζε γιατί εἶχε φωτισθῆ ἀπὸ τὸν Θεό. Εἶχε ἀκόμη τὴν δυνατότητα νὰ μὴν ἀσθενήσῃ καὶ νὰ μὴν ἀποθάνῃ. Δὲν εἶχε ροπή στὴν ἁμαρτία καὶ ἦταν ἄδολος. Γι' αὐτὸ ἦταν καὶ γυμνός.

Ὁ ἄνθρωπος ἀκόμη ἦταν κυρίαρχος στὴ γῆ. Γνώριζε, ὅπως τοῦ εἶχε πεῖ ὁ Θεός, ὅτι θὰ πέθαινε ἂν ἔτρωγε τὸν ἀπαγορευμένο καρπὸ. Δὲν γνώριζε ὅμως ἀπὸ πρὶν τί θὰ συνέβαινε. Αὐτὸ τὸ ἤξερε μόνον ὁ Θεός.

— Εἶπατε ὅτι τὰ ζῶα ἦσαν φίλοι τοῦ ἀνθρώπου. Πῶς ἐγινε καὶ ὁ ὄφις φέρθηκε ἐχθρικά;

— Τὴν Εὔα δὲν τὴν παραπλάνησε τὸ ζῶον ὄφις, ἀλλὰ ὁ Σατανᾶς μεταμορφωμένος σὲ ὄφι.

— Ἀφοῦ ὁ Θεός σὰν Παντογνώστης ἤξερε ὅτι οἱ πρωτόπλαστοι θὰ ἁμαρτήσουν, τότε γιατί τοὺς δημιούργησε;

— Αὐτὸ εἶναι ἓνα μεγάλο θεολογικὸ πρόβλημα. Πάντως ὁ Θεός σὰν Παντογνώστης προγνώριζε βέβαια ὅτι οἱ πρωτόπλαστοι θὰ ἁμαρτήσουν. Δὲν ἦταν ὅμως οὔτε καὶ εἶναι ὑπεύθυνος γι' αὐτὸ. Γιατὶ τοὺς προίκισε μὲ γνώση καὶ μὲ ἐλευθερία. ἤξεραν λοιπὸν καὶ τὸ καλὸ καὶ τὸ κακὸ. Ἀκόμη ὁ Θεός τοὺς ἐνημέρωσε γιὰ τὸν ἐπερχόμενο κίνδυνο, ἂν παρέβαιναν τὴν ἐντολή Του. Καὶ γιὰ νὰ γίνω πιὸ ἀντιληπτός θ' ἀναφέρω ἓνα παραδειγμα: Ἐπισκέπτεται ὁ γιὰτρὸς ἓναν ἀσθενῆ καὶ ἀποφαίνεται π.χ. ὅτι εἶναι ἐτοιμοθάνατος. Ὁ γιὰτρὸς διέγνωσε ἀπλῶς, δὲν ἐφταιξε οὔτε φταίει γιὰ τὴν σοβαρότητα τῆς ἀρρώστιας ἢ τὸν θάνατο τοῦ ἀρρώστου. Τὸ ἴδιο καὶ ὁ Θεός. Προγνῶριζει χωρὶς καὶ νὰ περιορίζῃ ἢ νὰ πειθαναγκάζῃ. Προγνῶριζει χωρὶς καὶ νὰ εἶναι ὑπεύθυνος.

— Ὁ ἄνθρωπος εἶπατε εἶναι ἡ κορωνὶς τῆς δημιουργίας. Γιατί νὰ γίνῃ αὐτὴ ἡ δημιουργία; Μήπως ἔχομε ἐδῶ πτώση τοῦ Θεοῦ σὲ ὕλη;

— Ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι μόνο ὕλη εἶναι καὶ ψυχὴ, γι' αὐτὸ εἶναι καὶ ἡ κορωνὶς τῆς δημιουργίας. Ὁ Θεὸς δὲν ἐκπίπτει μὲ τὸ νὰ δημιουργήσῃ ἢ ὅταν δημιουργῇ. Ὅπως δὲν ἐκπίπτει καὶ κάθε καλλιτέχνης μὲ τὸ νὰ δημιουργῇ.

Ὁ Θεὸς δὲν ἔγινε ὕλη, ἀλλ' ἐδημιούργησε τὴν ὕλη. Ὅτι καὶ νὰ λέμε ὅμως, ὁ Θεὸς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ χωρέσῃ στὸ μυαλὸ τοῦ ἀνθρώπου.

— Γιατί νὰ ἐξετάζουμε τὴν ἀσθένεια «θεολογικῶς» καὶ ὄχι καὶ εὐρύτερα. Μήπως ἡ ἀρρώστια δὲν εἶναι μιὰ συνέπεια τοῦ νόμου τῆς φθορᾶς;

— Ἡ ἀρρώστια εἶναι συνέπεια τοῦ νόμου τῆς φθορᾶς. Μὴ ξεχνᾶτε ὅμως ποτέ, πῶς ἡ φθορὰ αὐτὴ ξεκίνησε μὲ καὶ μετὰ τὴν ἀμαρτία, τὸ προπατορικὸ ἀμάρτημα. Ἄς εἶναι ὅμως. Κάθε ἐπιστήμη ἔχει τὴν δική της ἀποψη ὡς πρὸς τὴν ἀρρώστια. Πλὴν ὅμως οὔτε ἡ Ἰατρικὴ, οὔτε ἡ Φυσικὴ, οὔτε ἡ Φιλοσοφία, οὔτε ἡ Λογικὴ μποροῦν νὰ μᾶς δώσουν μιὰ ικανοποιητικὴ ἀπάντηση στὸ: Γιατί ὑπάρχει ἀρρώστια, τὸ νόημα τῆς ἀρρώστιας δηλαδὴ. Αὐτὴ τὴν ἀπάντηση τὴν δίνει μόνο ἡ Ἐκκλησία.

Ἐκτὸς αὐτοῦ ὅμως, στὴ συγκέντρωση αὐτὴ ὑπάρχουν καὶ Γιατροὶ καὶ Δικηγόροι καὶ ἄλλοι ἐπιστήμονες, ἀκριβῶς γιὰ νὰ συζητήσωμε τὸ πρόβλημα «ἀρρώστια» καὶ ἀπὸ τίς ἄλλες του πλευρές.

— Τὸ νὰ σκέφτεται καὶ νὰ καταφεύγῃ ὁ ἄνθρωπος στὸ Θεό, ὅταν ἀρρωσταίνη, αὐτὸ δὲν εἶναι μιὰ ψυχολογικὴ ἀδυναμία;

— Ἔστω καὶ ψυχολογικὴ ἀδυναμία, εἶναι μιὰ δυνατότης ὀρθῆς ἀντιμετωπίσεως τοῦ προβλήματος «ἀρρώστια».

— Εἶπατε ὅτι ἡ ἀρρώστια δὲν εἶναι τιμωρία. Καὶ ὅτι τιμωροῦνται συνήθως οἱ δίκαιοι καὶ οἱ καλοὶ, ἐνῶ οἱ κακοὶ ὄχι. Τὸ νὰ χωρίζουμε ὅμως τοὺς ἀνθρώπους σὲ καλοὺς καὶ σὲ κακοὺς δὲν εἶναι κάπως ὑποκειμενικό;

— Εἶπα ὅτι ἀρρωσταίνουν καὶ οἱ καλοὶ καὶ οἱ κακοὶ, ὄχι ὅτι τιμωροῦνται. Τὴν διάκριση πάντως σὲ καλοὺς καὶ σὲ κακοὺς τὴν κάνει περισσότερο ὁ ἀρρωστος π.χ. ποὺ δὲν σκότωσε, δὲν ἔκλεψε, δὲν ἀτίμασε κ.λπ., ἀλλὰ καὶ ποὺ δὲν δέχεται τὴν ἀρρώστια του.

— Οἱ ἀρρωστοὶ νομίζουν τὴν ἀρρώστια τους σὰν τιμωρία;

— Πολλὲς φορές καί. Καὶ ἀναφέρω ἓνα παράδειγμα: Σὲ θάλαμο μὲ 14 κρεβάτια, ὅταν ἦλθε ἓνας καινουργὸς ἀρρωστος, οἱ παλιοὶ εἶπαν: «Ποιὸς ξέρει τί κακὰ ἔκανε καὶ αὐτὸς κι ἀρρώστησε!!!».

— Ἰατρός κ. Ψωμαδάκης: "Όταν ἀρρωστήση ὁ καθ' ἓνας ἀπὸ μᾶς τὸ βρῖσκει ἄδικο, τιμωρία τοῦ Θεοῦ. "Όταν ἀρρωστήσουν οἱ ἄλλοι, τὸ βρῖσκωμε σὰν δίκαιη τιμωρία. Δὲν νομίζετε λοιπὸν ὅτι ὁ καθ' ἓνας μας τὰ παίρνει ὑποκειμενικὰ τὰ πράγματα καὶ νομίζει τὸν ἑαυτὸ του δίκαιο καὶ τοὺς ἄλλους ἄδικους;

— Δ) νῆς Ψαρρᾶ: Καὶ τὸ καλὸ καὶ τὸ κακὸ τὸ βλέπουμε ὑποκειμενικὰ. Ἀντικειμενικότης σπάνια ὑπάρχει. Τὸν Γιάννη Ἀγιάννη π.χ. τὸν κατεδίκασαν ἐπειδὴ ἐκλεψε γιὰ νὰ φάη. Στὴν κρίση του ὅμως ἦταν ἀθῶος.

— Θεολόγος κ. Φήμης: Ἡ ἔννοια τῆς τιμωρίας δὲν εἶναι ἀπόλυτος. Τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα νὰ τιμωρηθῆ ὁ ἄνθρωπος. Σήμερα ὅμως, μετὰ τὸν ἐρχομὸ τοῦ Χριστοῦ, τὰ πράγματα εἶναι διαφορετικὰ.

— Ἐὰν οἱ ἀρρώστιες, πολλὰς φορές, εἶναι ἀποτέλεσμα τῶν ἁμαρτιῶν μας, τότε γιατί νὰ μὴν εἶναι καὶ τιμωρία τοῦ Θεοῦ;

— "Ἄλλο τὸ νὰ προέρχωνται ἀπὸ τίς ἁμαρτίες μας οἱ ἀρρώστιες μας, ὅπως εἶδαμε, καὶ ἄλλο τὸ νὰ μᾶς τιμωρῆ ὁ Θεός. "Ἄλλωστε μὲ τίς ἀρρώστιες μας συγχωροῦμε ἐδῶ τίς ἁμαρτίες μας, ὅπως λέγει ὁ ἱ. Χρυσόστομος: «Όταν ἰδῆς καλὸν νὰ ὑποφέρη, παρηγορήσου ὄχι μόνον διότι καλυτερεῖ, ἀλλὰ διότι πολλὰ ἁμαρτήματά του συγχωροῦνται ἐδῶ. Δῶστε μεγάλην προσοχὴν εἰς τὸν ἐξῆς λόγον: Πολλοὶ ἄνθρωποι καὶ ἐδῶ συγχωροῦνται καὶ ἐκεῖ κρίνονται. "Ἄλλοι πάλιν μόνον ἐδῶ ἢ μόνον ἐκεῖ». (ἱ. Χρυσ. ΒΕΑΤΑΠ τόμ. 15 σελ. 46). Μετὰ μὴ ξεχνᾶμε ὅτι ὁ Θεὸς ἐπιτρέπει τὴν ἀρρώστια γιὰ νὰ φανερωθῆ τὸ θέλημά Του καὶ νὰ σωθῆ ὁ ἄνθρωπος πρῶτα στὴν ψυχὴ, νὰ συγχωρηθῆ δηλαδὴ ἀπὸ τίς ἁμαρτίες του καὶ ὕστερα καὶ στὸ σῶμα.

— Γιὰ νὰ ἐκδηλωθῆ ἡ θεία Χάρις ἐκλέγονται μερικοὶ ἄνθρωποι ἀπὸ τὸν Θεό. "Ἄν ὁ Θεὸς κἀνὴ διακρίσεις τότε ποῦ εἶναι ἡ ἐλευθέρᾳ βούληση τοῦ ἀνθρώπου;

— Ὁ Θεὸς παραχωρεῖ σὲ ὅλους γενικὰ, ὄχι μιὰ ἀλλὰ πολλές, εὐκαιρίες. Γιατὶ ὅλοι ἀρρωσταίνουμε. Ὁ ἓνας λοιπὸν ἐκμεταλλεύεται τὴν περίπτωσιν, ἔστω καὶ πιεζόμενος ἀπὸ τὴν ἀσθένεια καὶ πετυχαίνει τὸ θαῦμα. Ὁ ἄλλος ὄχι. Αὐτὸ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἐλευθέρᾳ βούλησιν τοῦ ἀνθρώπου, ἀπὸ τὸν παράγοντα πίστη κ.λπ. Οἱ Πατέρες, μάλιστα, λέγε, ἐπάνω σ' αὐτὸ τὸ ἐξῆς: «Ὁ ἥλιος τὸν μὲν κηρὸν τήκει, τὸν δὲ πηλὸν σκληρύνει».

ΣΧΕΔΙΟΝ ΜΕΘΟΔΕΥΣΕΩΣ

ΑΠΟΚΤΗΣΕΩΣ ΔΙ' ΑΛΛΗΛΟΒΟΗΘΕΙΑΣ

ΤΟΥ ΕΚΛΑΓΚΕΥΤΙΚΟΥ ΒΙΒΑΙΟΥ ΤΩΝ ΑΛΗΘΕΙΩΝ

ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ ΜΑΣ ΑΠΟ ΤΑ 2½ ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ*

Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τῶν Περιοδικῶν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» - «ΕΦΗ-
ΜΕΡΙΟΣ» ἀπεστάλη ἢ ὡς κάτωθι ἐπιστολή.

Σεβαστέ μοι, Κύριε Καθηγητά,

Ὑποβάλλω ὑπὸ τὴν κρίσιν Ὑμῶν σχέδιον ἀποκτήσεως ἀπὸ τὸν
πληθυσμό, δι' ἀλληλοβοηθείας, τοῦ ἐν προκειμένῳ ἐκλαϊκευτικοῦ
βιβλίου τῶν Ἀληθειῶν τῆς πίστεώς μας.

Ἐξαιτούμαι εὐσεβάστως ὅπως, πρὸς περαιτέρω προώθησιν τοῦ
ἔργου τούτου, θελήσετε νὰ τὸ βοηθήσετε καὶ πάλιν. Διὰ τὴν ἀναγκαιότητα δὲ τούτου ἄς μοὶ ἐπιτραπῇ νὰ ὑπενθυμίσω μερικὰς χαρακτηριστικὰς γνῶμες Προσωπικότητων:

«Τὸ ἔργον τοῦτο θὰ ἀποτελέσῃ τὸ ἐγερτήριον σάλπισμα καὶ
θὰ θυμίζῃ στὸν δέσμο τῆς ὕλης ἄνθρωπο εἰς εὐτυχία καὶ εἰρηνικὴ
διαδίωσις καὶ σωτηρία μακρὰν τοῦ Θεοῦ δὲν ὑπάρχει». (Σεβ. Μη-
τροπολίτης Φθιώτιδος κ. Δαμασκηνός).

«Τὸ ἔργον τοῦτο ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν διείσδυσιν τῶν Θεῶν ρη-
μάτων κατὰ τρόπον εὐληπτον καὶ συστηματικόν, μέχρι τῆς τελευ-
ταίας καλύψεως τῶν Ἑλληνικῶν χωρίων πρὸ παντὸς μεταξὺ τοῦ
ΕΡΓΑΤΙΚΟῦ κόσμου τῶν πόλεων» (Ἀποδιώσας Πρύτανις τοῦ
Πανεπιστημίου Θεσ/νίκης καὶ Ἀκαδημαϊκὸς Δημ. Στεφανίδης).

---

* Ἡ φιλοξενία τοῦ σχεδίου τοῦ θεοφιλοῦς κ. Λαουτάρη εἰς τὸν «Ἐφη-
μέριον» πιστεύομεν νὰ εἴρῃ καὶ τὴν ἐν ταῖς πράγμασιν ἀνταπόκρισιν πρὸς
ἐπιτυχίαν τῆς ἱερᾶς καὶ ἀνυπολογίστου σπουδαιότητος σκοπιμότητος τοῦ
προτεινομένου σχεδίου.

Ὁ ἐργατικὸς αὐτὸς καὶ βέβαια καὶ ὁ ἀγροτικὸς κόσμος ἀποτελοῦν φυσικὰ τὰς μεγάλας μάζας τοῦ μέλλοντος γὰ ὠφεληθῆ λαοῦ.

«Ἡ πραγματοποίησις τοῦ σχεδίου ἀσφαλῶς θὰ ἀποβῆ σωτήριος διὰ τὸ Ἔθνος μας». (Ἀκαδημαϊκὸς κ. Γ. Μυλωνᾶς).

«Ἡ ἔκδοσις αὕτη θὰ εἶναι εὐτύχημα διὰ τὴν ἠθικὴν ἀνάπλασιν καὶ ἀνάτασιν τοῦ Ἔθνους ἡμῶν». (Καθηγητὴς Παν/μίου Ἀθηνῶν κ. Ο. Λουριδης).

Δὲν πρέπει γὰ βοθηθῶν τὰ ἑκατομμύρια αὐτὰ τῶν ἀνθρώπων, πρὸς τὸ αἰώνιον συμφέρον τῶν ἰδίων, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ καλὸν τῆς κοινωνίας; Καί, ἐπεκτεινομένης τῆς πραγματοποίησεως ταύτης, πρὸς τὸ καλόν, τῶν καθ' ἕλου Κοινωνιῶν;

Μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς πολυτίμου ταύτης βοηθείας Ὑμῶν πρὸς τὸ ἔργον τοῦτο τὸ κριθὲν ὡς «Θεάρεστον» σὺς γνῶμες 33 Προσωπικοτήτων καὶ τὴν προσδοκίαν ὅτι θέλετε μοὶ γνωρίσει σχετικῶς, πρὸς προώθησιν τοῦ ἔργου τούτου, διατελῶ μετὰ πλείστης τιμῆς καὶ σεβασμοῦ.

Ἀθῆναι, τῆ 7 Δεκεμβρίου 1976

Νικ. Θ. Λαουτάρης

Ἀγίου Μελετίου 8 Τ.Τ. 811 Α

Τηλ. 8824.431.

*
*
*

1) Δοθέντος ὅτι ἡ πρότασις διὰ τὴν ἀναγκαιότητα τῆς πραγματοποίησεως ἐνὸς τοιοῦτου ἐκλαϊκευτικοῦ βιβλίου περιέχεται σὲ ἄλλα κείμενα (Α' Ἀνακεφαλαίωσις Προτάσεως καὶ Γνωμῶν ἐκ 36 σελίδων, Β' Ἀνακεφαλαίωσις ἐκ 12 σελίδων κλπ.), θὰ παρατεθῆ ἐνταῦθα σύνοψις μόνον τοῦ προταθέντος βιβλίου, τὸ ὅποιον θὰ περιέχη:

Τὸ τμήμα ἐκεῖνο τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὸ ἀπὸ αἰῶνων ἐπιλεγέν ἀπὸ τὴν σεπτὴν Ἐκκλησίαν μας, τὸ περιέχον κυρίως τὰ Θαύματα, τὶς Παραβολὰς καὶ ἄλλες Θεῖες Διδαχάς, ποὺ διαδίδονται στοὺς Ἱεροὺς Ναοὺς τὶς Κυριακὰς καὶ μεγάλας ἑορτές.

Τὴν Ἐκκλησιαστικῶς ἐγκεκριμένην ἐρμηνείαν των.

Τὰ βασικά τῆς Θρησκείας μας — Θεία Μυστήρια, Θεία Λειτουργία — διατί πρέπει νὰ συγχωροῦμε, νὰ ἐξομολογοῦμεθα, νὰ μεταλαμβάνουμε καὶ ἄλλα, σὲ 1 ἢ 2 σελίδες ἕκαστον.

Τὸ κοινωνικὸ περιεχόμενον τοῦ Χριστιανισμοῦ, τὸ ἀπορρέον ἐξ ὀλοκλήρου ἐκ τῆς Ἀγίας Γραφῆς, σὲ 100 αὐτοτελῆ θέματα κατ' ἀλφαθητικὴν σειρὰν, ἀπὸ τὴν ἀγαθοεργία, ὡς τὴν χρηστούτητα καὶ ἀπὸ τὴν ἀδικία ὡς τὸ ψεῦδος, σὲ μία σελίδα ἕκαστον θέμα καὶ μὲ ἀναφορὰ στὶς παραινήσεις τῶν Μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, τὸ ἀπαύγασμα τῆς σοφίας τῶν ὁποίων θὰ γίνῃ τὴν ἰδίαν τὴν ὥρην τοῦ λαοῦ.

Οἱ 100 αὐτὲς ἐπιταγὲς τοῦ Χριστιανισμοῦ — τὰ καλὰ καὶ τὰ κακὰ — μὲ χοντρά τυπογραφικὰ στοιχεῖα, κόκκινα γιὰ τὰ πρῶτα καὶ μαύρα γιὰ τὰ δεύτερα, θὰ μποροῦσαν νὰ εἶναι τυπωμένα καὶ στὴν ὀπισθεὴν πλευρὰ τοῦ ἐκ πλαστικοῦ ἐγχρώμου ἐξωφύλλου, οὕτως ὥστε νὰ μπορῇ ὁ καθεὶς νὰ ἀγκαλιάζῃ, μὲ μιὰ του ματιᾶ, ὀλόκληρη τὴν οὐσία τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Μὲ τὰ 3 εὐρετήριά του, διαφοροτικῶν χρωμάτων, θὰ εἶναι δυνατὸς ὁ ἄμεινος, ἐντὸς δευτερολέπτων, ἐντοπισμὸς καὶ παραπομπὴ εἰς πᾶσαν εἰς τὸ ἐκλαϊκευτικὸν διβλίον ἀναφερομένην Ἱερὰν διδαχὴν, ὡς ἢ ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλία, ἢ Δευτέρια Παρουσία τοῦ Κυρίου, ἢ μεγάλῃ κρίσει, ἢ συντέλειᾳ τοῦ κόσμου.

Δυνατότης ἐνὸς τοιοῦτου ἄμεινου ἐντοπισμοῦ, δὲν ὑφίσταται σήμερα.

2) Βασικὴ προϋπόθεσις, εἶναι πάντοτε, ὡς καὶ στὴν σχετικὴ πρότασις ἀναφέρθηκε, ἡ ἀνάληψις ἀπὸ τὴν Πολιτεία τῆς δαπάνης ἐκτυπώσεως, εἰς τὰ Κρατικὰ Τυπογραφεῖα — μετὰ 2 τοῦλάχιστον χρόνιαι, ὅσα περίπου θὰ ἀπαιτηθοῦν διὰ τὴν συγγραφήν τοῦ ἔργου, φροντίζουσα τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας — 10.000 ἀντιτύπων τοῦ διβλίου τούτου.

3) Τὰ 10.000 ταῦτα ἀντίτυπα, ἀντὶ νὰ σταλοῦν σὲ Φυλακὲς, Ἀναμορφωτήρια κ.λπ., ὡς ἀναφέρθηκε στὴν πρότασι, θὰ ἀποτελέσουν ἤδη τὴν λυδία λίθον τῆς ἐπιτυχίας τοῦ σχεδίου τούτου, διαδιδόμενα ὡς κατωτέρω, σὲ 33 Ἐνορίες τῶν 300 περίπου οἰκογενειῶν, (33 ἐπὶ 300 = 9.900) σὲ ὀλόκληρη τὴν χώρα.

Τὰ διὰ τὸν ἄνω σκοπὸν, διὰ Φυλακὲς κ.λπ., ἀντίτυπα ταῦτα θὰ ἠδύναντο ἤδη νὰ προέλθουν ἀπὸ μέχρι τοῦδε εἰσφορὰς — ἀναφέρθη-

σαν σὲ Ἀνακεφαλαιώσεις τῆς προτάσεως, Συμπληρώματα, κλπ.—
ὡς καὶ μελλοντικὲς εἰσφορὲς, ποὺ ἀσφαλῶς θὰ ἐπακολουθήσουν, ὅταν
γνωσθῇ ὅτι τὸ ἔργον ἤρχισεν πραγματοποιούμενον.

4) Ἐπιτροπή τις διαχειρίσεως τοῦ ἔργου —ἐφ' ἑξῆς Ε. Δ.—
παρὰ τῇ Ἀποστολικῇ Διακονίᾳ θὰ ἀνελάμβανε τὴν διεκπεραίωσιν
τοῦ ἔργου.

5) Θὰ ἰδύνατο νὰ ἀποφασισθῇ, ὅπως καθορισθοῦν πέντε τρό-
ποι ἀποκτήσεως τοῦ βιβλίου ἀπὸ τὸν πληθυσμό, ἀνάλογα μὲ τὴν
ἐπιθυμία ἐκάστου οἰκογενειάρχου, ἦτοι:

1) Δωρεάν	
2) Πρὸς δρχ. 10	
3) » » 20	
4) » » 60	
5) » » 100	

6) Ἡ ἐξωτερικὴ ἐμφάνιση, χρῶμα κλπ. θὰ εἶναι ὅλα πανο-
μοίωτα. Ἐνῶ ὅμως εἰς τὰ ἀντίτυπα τῆς Πρώτης κατηγορίας δὲν
θὰ ἐμφανίζεται, πουθενά, ἡ λέξις δωρεάν, διὰ νὰ μὴ θίγεται ὁ ζη-
τῶν τὴν παροχὴν δωρεάν τοῦ ἐκλαϊκευτικοῦ βιβλίου, εἰς τίς ἄλλες
τέσσερις κατηγορίας, εἰς τὴν ἐσωτερικὴν πλευρά, τοῦ ὀπισθεν φύλ-
λου, θὰ ἔχουν γραφῇ ἐντύπως, ἢ θὰ ἔχουν τεθῇ σφραγίδες, ὡς κά-
τωθι:

Κ α τ η γ ο ρ ί ε ς δ ρ χ . 10   κ α ι   δ ρ χ . 20.

«Καίτοι τὸ ἐκλαϊκευτικὸ αὐτὸ βιβλίον τῶν Ἀληθειῶν τῆς πί-
στεώς μας διατίθεται δωρεάν, σὲ ὅποιονδήποτε ποῦ θὰ ἤθελε νὰ τὸ
λάβῃ δωρεάν, ἐν τούτοις, διὰ τὸ παρὸν ἀντίτυπο, ἐπληρώθησαν
ἀπὸ τὸν ζητήσαντα, κάτοχον τούτου, δραχμὲς 10, ἦτοι τὸ 1) 2 τῆς
ἀξίας τοῦ βιβλίου, (ἢ δραχμὲς 20, διὰ τὴν ἀξία τοῦ βιβλίου), ὡς
συμβολὴ του, διὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ ἀναληφθέντος Ἱεροῦ τούτου
οικοποῦ».

Κ α τ η γ ο ρ ί ε ς δ ρ χ . 60   κ α ι   δ ρ χ . 100.

«Καίτοι τὸ ἐκλαϊκευτικὸ αὐτὸ βιβλίον τῶν Ἀληθειῶν τῆς πί-
στεώς μας διατίθεται δωρεάν, σὲ ὅποιονδήποτε ποῦ θὰ ἤθελε νὰ

τὸ λάβῃ δωρεάν, ἐν τούτοις, διὰ τὸ παρὸν ἀντίτυπο, ἐπληρώθησαν ἀπὸ τὸν ζητήσαντα, κάτοχον τούτου, δραχμῆς 60, ἥτοι τὸ κόστος τοῦ βιβλίου, δρχ. 20 καὶ ἐπὶ πλέον δρχ. 40, πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως δοθοῦν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, δύο τοιαῦτα βιβλία, δ ω ρ ε ἄ ν σὲ δύο οἰκογένειες...» ἤ:

«... ἐπληρώθησαν ἀπὸ τὸν ζητήσαντα, κάτοχον τούτου, δρχ. 100, ἥτοι τὸ κόστος τοῦ βιβλίου δρχ. 20 καὶ ἐπὶ πλέον δρχ. 80, πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως δοθοῦν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τέσσερα τοιαῦτα βιβλία δ ω ρ ε ἄ ν, σὲ τέσσερις οἰκογένειες.

7) Οἱ σχετικῆς διενέργειες διὰ τὴν ἀποστολὴν εἰς τὶς κατὰ τὰ ἄνω 33 Ἐνορίες τῶν 10.000 βιβλίων, θὰ ἔχουν ὡς ἑξῆς:

α) Ἡ Ε. Δ. ἀποστέλλει σὲ κάθε Ἐνορία ἓνα βιβλίον συνοδευόμενον ἀπὸ Ἐγκύκλιον, ὡς καὶ ἓνα ἔντυπον προτιμήσεων, ἀναφέροντις 5 κατηγορίας, πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ σ υ ν ο λ ι κ ο ὕ ἀριθμοῦ ἐνοριτῶν, ἐκάστης κατηγορίας, σύμφωνα μὲ τὶς προτιμήσεις τους.

β) Ἐπιστρέφονται ἀπὸ τὶς Ἐνορίες στὴν Ε. Δ., τὰ 33 Δελτία προτιμήσεων, συμπληρωμένα.

γ) Ἡ Ε. Δ. ἀποστέλλει στὶς 33 Ἐνορίας, τὰ σύμφωνα μὲ τὶς προτιμήσεις τῶν ἐνοριτῶν, ζητηθέντα βιβλία.

Ο ἰ δ ὡ ο π ε ρ ι π τ ὴ σ ε ι ς .

8) Δύο εἶναι οἱ περιπτώσεις πού θὰ ἐμφανισθοῦν στὰ Δελτία προτιμήσεων:

α) Ὄταν τὸ ποσό, πού σύμφωνα μὲ τὶς προτιμήσεις τῶν Ἐνοριτῶν θὰ εἰσπραχθῆ ἀπὸ τὴν Ἐνορία καὶ θὰ ἐμβασθῆ στὴν Ε. Δ., εἶναι μ ε γ α λ ὕ τ ε ρ ο τοῦ κόστους (πρὸς δρχ. 20) τῶν βιβλίων πού θὰ σταλοῦν στὴν Ἐνορία.

β) Ἡ ἀκριβῶς ἀντίθετη περίπτωσι, ἥτοι ὅταν τὸ ἐμβασθησόμενον ποσό εἶναι μ ι κ ρ ὶ τ ε ρ ο τοῦ κόστους τῶν βιβλίων.

Πρὸς συντομίαν, οἱ δύο αὐτὲς περιπτώσεις, θὰ ἀναφέρονται ὡς περιπτώσεις «ἐπὶ πλέον» καὶ περιπτώσεις «ἐπὶ ἔλαττον».

9) Οἱ προαναφερθεῖσες δύο ἀντιπροσωπευτικῆς περιπτώσεις θὰ μπορούσαν νὰ παρασταθοῦν μὲ στρογγυλοῦς ἀριθμοῦς, ὡς ἑξῆς:

ΕΝΟΡΙΑ Α' (ἐπὶ πλέον)				ΕΝΟΡΙΑ Β' (ἐπὶ ἔλαττον)			
ΔΕΛΤΙΟΝ ΠΡΟΤΙΜΗΣΕΩΝ				ΔΕΛΤΙΟΝ ΠΡΟΤΙΜΗΣΕΩΝ			
ΣΥΝ. ΕΙΣΠΡΑΧΘΗΣΟΜΕΝΟΝ				ΣΥΝ. ΕΙΣΠΡΑΧΘΗΣΟΜΕΝΟΝ			
ΖΗΤΟΥΜΕΝΩΝ ΑΝΤΙΤΥΠΩΝ				ΖΗΤΟΥΜΕΝΩΝ ΑΝΤΙΤΥΠΩΝ			
ΠΟΣΟΝ ΔΡΑΧΜΩΝ				ΠΟΣΟΝ ΔΡΑΧΜΩΝ			
1)	Δωρεάν	50	—	1)	Δωρεάν	65	—
2)	Πρὸς 10 δρχ.	40	400	2)	Πρὸς 10 δρχ.	40	400
3)	» 20 »	30	600	3)	» 20 »	30	600
4)	» 60 »	20	1.200	4)	» 60 »	20	1.200
5)	» 100 »	10	1.000	5)	» 100 »	10	1.000
		<hr/>	<hr/>			<hr/>	<hr/>
		150	3.200			165	3.200

ἦ τ ο ι :

Ἡ Ε. Δ. θὰ στείλῃ στὴν Ἐνορία Α 150 βιβλία ἐπὶ 20 Δρχ. 3.000
 ἐνῶ ἡ Ἐνορία αὕτη θὰ ἐμβάσῃ στὴν Ε. Δ. » 3.200

ἦτοι θὰ ὑπάρξῃ ἐπὶ π λ έ ο ν ποσὸν Δρχ. 200

Ἡ Ε. Δ. θὰ στείλῃ στὴν Ἐνορία Β 165 βιβλία ἐπὶ 20 Δρχ. 3.300
 ἐνῶ ἡ Ἐνορία αὕτη θὰ ἐμβάσῃ στὴν Ε. Δ. » 3.200

ἦτοι θὰ ὑπάρξῃ ἐπὶ ἔ λ α τ τ ο ν ποσὸν Δρχ. 100

Ἐὰν ληφθοῦν μαζί οἱ 2 αὐτὲς ἀντιπροσωπευτικῆς περιπτώσεις, ἡ Ε. Δ. θὰ εἰσπράξῃ, ἐπὶ πλέον τοῦ κόστους τῶν βιβλίων, δρχ. 100 (δρχ. 200 μείον δρχ. 100).

10) Στὴν προαναφερθεῖσα ἀποστολὴ στὶς 33 Ἐνορίες ἡ Ε. Δ. διαπιστώνει ἀπὸ τὰ ἐπιστραφέντα Δελτία προτιμήσεων ὅτι τὰ μισά, περίπου, ἐμφανίζουσι ἐπὶ πλέον περιπτώσεις καὶ τὰ ἄλλα μισά ἐπὶ ἔλαττον περιπτώσεις, καὶ ὅτι τὸ συνολικὸ ποσὸ τῶν ἐπὶ πλέον εἶναι μεγαλύτερο τοῦ συνολικοῦ ποσοῦ τῶν ἐπὶ ἔλαττον.

Ἦτοι, ἡ Ε. Δ. θὰ εἰσπράξῃ ὁμοῦ ἀπὸ τὶς 33 Ἐνορίας ἐμβάσματα συνολικοῦ ποσοῦ ὑπερβαίνοντος τὸ κόστος τῶν βιβλίων καὶ ἀκόμη θὰ ὑπάρξῃ καὶ κάποιο ἐ π ἰ π λ έ ο ν ποσὸν.

(Συνεχίζεται)

ΝΙΚ. Θ. ΛΑΟΥΤΑΡΗΣ

ΠΕΤΡΟΣ ΚΑΙ ΠΑΥΛΟΣ
ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ*

ΣΙΜΩΝ ΠΕΤΡΟΣ

Ι. Πολέμη

Χαράματα. Βαρεία κοιμάται ἡ Ρώμη
μὲ τ' ὄνειρο τῆς πυρκαγιᾶς στὰ μάτια.
Στάχτη οἱ ναοὶ καὶ στάχτη τὰ παλάτια
Μ' αἷματα χριστιανῶν βαμμένοι οἱ δρόμοι.

Μιά κουστωδία, μὲ δόρατα ὀπλισμένη
φέρνουν τὸν Πέτρο, σπρώχνοντάς τον ἔλοι·
στοῦ μαρτυρίου τὸν τόπο, ἔξω ἀπ' τὴν πόλι.
Ἐκεῖ ὁ σταυρὸς στημένος τὸν προσμένει.

Σκυφτός, γλωμὸς Ἐκεῖνος, μὲ τὰ χέρια
πιστάγκωνα δεμένα, ἀργὰ βαδίζει
στὴ νέα ζωὴ. Ἡ ἀνατολὴ ροδίζει,
σβιᾶν τὰ στερνὰ ξαγρυπνισμένα ἀστέρια.

Τώρα δειλὰ - δειλὰ χαράζ' ἡ ἡμέρα
πάχνη θολὴ σηκώνεται ἀπ' τὰ βάθη
τοῦ ποταμοῦ· καὶ τῆς αὐγῆς τ' ὀρνίθι,
τὸ τρίτο ὀρνίθι, ἀκούγεται ἀπὸ πέρα.

Στὴν ἀγωνία τοῦ σταυρικοῦ θανάτου
τ' ἀκούει ὁ Πέτρος καὶ θυμᾶται πάλι
μιὰ νύχταν ἀλησμόνητη, μιὰν ἄλλη
νύχτα, τὴ νύχτα ἐκείνη τοῦ Πιλάτου.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 42 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1-2 τεύχους.

Τότε εἶχε κλάψει, τώρα στὴν θλιμμένη
τὴν ὄψη του ἢ χαρὰ γλυκοχαράζει·
καὶ στρέφοντας ψηλὰ τὰ μάτια, κράζει
«Βλέπεις: δὲν σ' ἀπαρνιέμαι» — Καὶ πεθαίνει.

Σ' αὐτό του τὸ ἔργο ἀσχολήθηκε καὶ ὁ Ἰωάννης Πολέμης
μὲ τὸν τραγικὸ μαθητὴ τοῦ Χριστοῦ. Ἀποτελεῖται ἀπὸ ἕξ τετρά-
στιχα, ὁμορφα πλεγμένα στὸ στίχο καὶ στὴ μορφῇ, μὲ κύριο χα-
ρακτηριστικὸ, τὴν ἰδιόμορφη (σταυρωτὴ) ὁμοιοκαταληξία τους
— ὁ πρῶτος μὲ τὸν τελευταῖο καὶ ὁ δεύτερος μὲ τὸν τρίτο — ποὺ
δίνουν μιὰ ξεχωριστὴ χάρη καὶ εὐχάριστη μελωδικὴ ἀκουστικότη-
τα. Τὸ ἔργο του αὐτὸ χωρίζει ὁ Ποιητὴς σὲ τρία μέρη.

Τὸ πρῶτο μέρος, τετράστιχο πρῶτο, ἀποτελεῖ τὴν εἰσαγω-
γὴ. Εἶναι ἡ τοπικὴ καὶ χρονικὴ τοποθέτηση τοῦ περιεχο-
μένου, ποὺ ἀναπτύσσεται σ' ὀλόκληρο τὸ ὑπόλοιπο ἔργο. Μᾶς
παρουσιάζει, μ' ἀνάγλυφο καὶ μοναδικὸ τρόπο, τὴν εἰκόνα τῆς
Ρώμης κάτω ἀπὸ τὶς φοβερὲς «καλλιτεχνικὲς» ἐμπνεύσεις τοῦ
Νέρωνα, ποὺ εἶχαν σὰν ἀποτέλεσμα ἑκατόμβες ἀπὸ ἀθώους
χριστιανούς. Μιὰ Δαντικὴ πραγματικὰ εἰκόνα ποὺ τὴ συνθέτουν
στάχτες, αἵματα καὶ ἀνθρώπινες σάρκες, χαράτσι στὴν τρέλλα,
στὴν κακία καὶ στὴν ἐγωϊστικὴ φιλοδοξία, ποὺ ἐνώθησαν σ'
ἓνα καὶ μόνον ἄνθρωπο, ἀδίστακτο, σαδιστὴ, δολοφόνο. Σ' ἓνα ἄν-
θρωπο, ποὺ γιὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ, κατὰ τὴ γνώμη του, τὸ σκῆπτρο
καὶ τὸ θρόνο τῆς Ρώμης, δὲν δίστασε νὰ σκοτώσῃ καὶ ἀγαπημένα
του ἀκόμα πρόσωπα, δάσκαλο, Μητέρα, Σύζυγο καὶ ἀδελφό.

Μετὰ τὴν παρουσίαση τῆς καταστραμμένης Ρώμης καὶ ἀνάμε-
σα ἀπὸ τὶς σταχτοσκεπασμένες καὶ αἱματοβαμμένες στράτες τῆς,
μᾶς μεταφέρει, μὲ ἔντεχνο τρόπο, στὸ δεύτερο μέρος τοῦ ἔργου του.
Ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ ἐρείπια καὶ τὰ φρεσκοκαμένα ἀρχοντικὰ καὶ
φτωχοκάλυβα, κάτω ἀπὸ μιὰ ὑπόκοσμη ἡσυχία, ἀνάμεσα ἀπὸ
μυστικούς θρήνους καὶ γοερὲς κραυγὲς — μυστικοὶ ἀντίλαλοι
ἀπὸ μαρτυρικὲς σκηνὲς — μιὰ παράξενη πομπὴ φαίνεται νὰ ἔρχε-
ται ἀπὸ κάποιον στενό, ποὺ ὅλο καὶ ξεχωρίζει καθαρώτερα, βγαί-
νοντας ἀνάμεσα ἀπὸ τοὺς καπνοὺς καὶ τὰ παράξενα τριξίματα ἀπὸ
τὸ πέσιμο τῶν φρεσκοκαμένων δοκαριῶν. Μιὰ πομπή, πολὺ γνω-
στὴ γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, μὲ κεντρικὸ πρόσωπο τὸν τραγικὸ
μαθητὴ. Τὸν Σίμωνα Πέτρο.

Κατάκοπος ὁ «Μεγάλος Ὑαῶς», ζωσμένος ἀπὸ τὴν κακία καὶ τὸ μῖσος τῶν ἀνθρώπων, σπρώχνεται, σέρνεται κυριολεκτικὰ στὸν τόπο τοῦ μαρτυρίου του, γιὰ νὰ θανατωθῇ μὲ τὸν ἴδιο τρόπο πού κι ὁ Δάσκαλός του θανατώθηκε. "Ἐξω ἀπὸ τὴ ρημαγμένη πόλη ἕνας σταυρὸς τὸν περιμένει. Τὸν περιμένει γιὰ νὰ γίνη γέφυρα, «κλίμακα», πού θὰ τὸν ὀδηγήσῃ ἐκεῖ ψηλά, στὴ νέα ζωὴ, στὴ γαλήνη, μακριὰ ἀπὸ φόβους καὶ κακίες.

Κι ἐκεῖνος ἤρεμος, πιστάγκωνα δεμένος, προχωρεῖ. Προχωρεῖ πάνω στὴν αἵματοβαμμένη γῆ, μὰ ὁ νοῦς του, ἡ σκέψη του πετᾷ. Βρίσκεται μίλια μακριά.

Ἐναλογίζεται τὴ νέα ζωὴ, τὴ νέα μέρα πού τώρα ἀρχίζει νὰ ροδίζει. Τώρα ἀρχίζει νὰ ἔρχεται, σκορπώντας στὸν ἐρχομὸ της τὰ τελευταῖα ἄστρα τῆς ἀνθρώπινης ἀπονείας, τῆς κακίας, τοῦ ἀνθρώπινου πόνου.

"Ἐρχεται ἡ καινούργια μέρα! Ὁ ποιητὴς χρησιμοποιεῖ κι αὐτὴ τὴ φύση γιὰ μιὰ πιδ αὐθόρμητη καὶ παρθενικὴ παράσταση τοῦ μαρτυρικοῦ τοπίου. Τὸ ρόδισμα τῆς αὐγῆς, ἡ πάχνη, κι ὅλα ἐκεῖνα τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως, γνώριμα στοὺς ἀνθρώπους τῆς ἔξοχῆς, πού καθημερινὰ παίρνουν μέρος στὸν ἐρχομὸ τῆς ἡμέρας, κάθε φορὰ πού κάνει τὴν ἐμφάνισή της δειλὰ - δειλὰ στὴν ἀρχή, περίλαμπρα στὸ τέλος. Χρησιμοποιεῖ ἀκόμη γνώριμη φωνή, ἀκούραστο κι ἀλάνθαστο χρονοδείχτη, καθημερινὸ ἀγγελτὴ καὶ προπομπὸ τῆς καινούργιας μέρας («τ' ὀρνίθι τῆς αὐγῆς»).

Στὸ τρίτο μέρος τοῦ ἔργου του, ὁ ποιητὴς, παρουσιάζει τὸν Πέτρο στὸ Σταυρό. Στις τελευταῖες του στιγμές. Ζωσμένο ἀπὸ τὴν ἀγωνία τοῦ θανάτου καὶ στὸ ἀκουσμα τῆς φωνῆς ἀπὸ «τὸ τρίτο ὀρνίθι», γυρίζει μερικὰ χρόνια πίσω γιὰ νὰ θυμηθῇ ξανά μιὰ ἄλλη νύχτα. Τὴ νύχτα ἐκεῖνη πού μπροστὰ ἀπὸ τὸ ἴδιο λάλημα ἀπὸ «τὸ τρίτο ὀρνίθι» ὁ ἴδιος ἀρνήθηκε Δάσκαλο καὶ Θεό.

Τότε, βέβαια, τελευταία στροφή, ἔκλαψε, μετάνιωσε, πέρασε φρικιαστικὲς στιγμές, ἐφιαλτικὴ νύχτα. Μὰ τώρα ὅλα αὐτὰ τ' ἀντικατέστησε οὐράνια χαρὰ. Τ' ὀρνίθι λάλησε, ὄχι ὅμως γιὰ λύπη, κλάμα κι ἀγωνία. Λάλησε γιὰ ν' ἀνοίξῃ τις πόρτες μιᾶς καινούργιας ζωῆς. Τότε τούφερε τὴ νυχτιά, τὸ πυχτὸ σκοτάδι τῆς ἀπελπισίως. Τώρα τοῦ φέρνει τὴν αὐγὴ, τὴ χαρὰ, τὸ στεφάνι, τὴ Δόξα! Κι ἐνῶ ὅλα αὐτὰ περνοῦν ἀπ' τὸ μυαλό του γυρίζει τὸ κεφάλι του ψηλά καὶ μὲ χαρωπὴ ὄψη φωνάζει: «Βλέπεις δὲν σ' ἀπαρνίμαι» καὶ πεθαίνει. Μιὰ ὕστερη διαβεβαίωση ἀλλὰ καὶ ἐπικύρω-

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

320. Όταν λειτουργῆ μόνος ὁ ἱερεὺς ἄνευ διακόνου, ποῦ λέγονται τὰ προκαταρκτικὰ τοῦ Εὐαγγελίου τῆς θείας λειτουργίας καὶ τοῦ ὄρθρου, ἀπὸ τῆς ὥρας πύλης πρὸς τὸν λαόν, ἢ ἀπὸ τῆς ἀγίας τραπέζης πρὸς ἀνατολάς; (Ἐρώτησις Πανοσιολ. Ἀρχιμ. Ν. Κοζάκου).

321. Κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ὄρθρου, ποῦ λέγεται τὸ «Τὴν Θεοτόκον καὶ μητέρα τοῦ φωτός...», πρὸς τὸν λαόν, πρὸς τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, ἢ πρὸς τὴν ἁγίαν τράπεζαν; (Ἐρώτησις Πανοσιολ. Ν. Κοζάκου).

Καὶ στὶς δύο ἀνωτέρω περιπτώσεις παρατηρεῖται ἀνομοιομορφία μεταξὺ τῶν λειτουργῶν, καὶ τοῦτο διότι δὲν ὑπάρχουν σαφεῖς σχετικὲς διατάξεις.

Καὶ τὰ προκαταρκτικὰ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τὸ «Τὴν Θεοτόκον...» εἶναι προτροπές, ποῦ ἀπευθύνονται πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν κοινότητα, στὴν ὁποία περιλαμβάνεται καὶ ὁ ἱερεὺς, ἐφ' ὅσον ὅλες οἱ ὡς ἄνω φράσεις εἶναι συντεταγμέναι σὲ πρῶτο πληθυντικὸν πρόσωπο. Τὸ φυσικώτερον εἶναι νὰ λέγωνται μὲ τὸ πρόσωπο ἐστραμμένον πρὸς τὸν λαόν, ἐφ' ὅσον πρὸς αὐτὸν διαλέγεται ὁ ἱερεὺς ἢ ὁ διάκονος, καὶ τὸν καλεῖ νὰ ἀπαντήσῃ στὶς προτροπές του. Ἔτσι διατηρεῖται καλλίτερα ἢ ἐπαφῆ ἱερέως καὶ λαοῦ καὶ ὁ διάλογος ἔχει τὴν δέουσα

ση, μιὰ πλήρη ἀνταπόδωσις στὴ μεγάλη θεϊκὴ συγκατάβασις νὰ τὸν συγχωρήσῃ ἔστω κι ἂν ἐκεῖνος «τρεῖς» τὸν ἀπαρνῆθηκε.

Τὸ ἔργον αὐτὸ τοῦ Ἱ. Πολέμη καὶ ἰδιαιτέρα ὁ τελευταῖος τοῦ στίχου μᾶς θυμίζει τοὺς δύο πρώτους καὶ τελευταίους στίχους ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ Ν. Τυπάλδου, ὅπου κι ἐκεῖ παρουσιάζεται ὁ Πέτρος νὰ ἐπιβεβαιώνῃ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ὑποσχέσεως ποῦ εἶχε δώσει στὸ Χριστό. Καὶ μάλιστα αὐτὴ τοῦ τὴν ὑπόσχεσις τὴν κράτησε, σφραγίζοντάς τὴν μὲ τὸ ἴδιον τοῦ τὸ αἶμα.

προσωπική και ψυχολογική διάστασι. Μόνο στο έθωνό Εὐαγγέλιο τὸ τρίτο παράγγελμα «Ἐκ τοῦ κατά... Πρόσχωμεν», θὰ ἦτο ὀρθότερο νὰ λεχθῆ ἀπὸ τὸ μέρος τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Εὐαγγελίου, δηλαδή ἀπὸ τὸ δεξιὸ μέρος τῆς ἁγίας τραπέζης, ἐφ' ὅσον αὐτὸ συνδυάζει καὶ τὸν τίτλο τοῦ ἀναγνώσματος καὶ ἀπὸ αὐτὸ οὐσιαστικὰ ἀρχίζει τὸ κείμενο. Καὶ κατὰ τὴν ἀνάγνωσι τοῦ Εὐαγγελίου κατὰ τὸν ὄρθρον τῶν ἑορτῶν καὶ κατὰ τὴν θεία λειτουργία συνήθως ὁ ἱερεὺς παραλαμβάνει τὸ Εὐαγγέλιο ἀπὸ τὴν ἁγία τράπεζα κατὰ τὸ «Καὶ τῷ πνεύματί σου» καὶ ἀπὸ τοῦ «Ἐκ τοῦ κατά... ἁγίου Εὐαγγελίου...» ἀρχίζει τὴν ἀνάγνωσι ἀπὸ τὴν ὠραία πύλη. Αὐτὸ, νομίζω, ὅτι εἶναι καὶ τὸ πιὸ εὐτακτο.

Ἡ «Διάταξις τῆς θείας λειτουργίας» τοῦ π α τ ρ ι ἄ ρ χ ο υ Φ ι λ ο θ ῆ ο υ, πού προϋποθέτει τὴν συλλειτουργία διακόνου, ὀρίζει ὅτι ὁ ἱερεὺς λέγει τὰ συνήθη «Σοφία, ὀρθοί...», «ιστάμενος ὀπισθεν τῆς ἁγίας τραπέζης (δηλαδή στὸ σύνθηρον), εἴπερ ἔχει τόπον, εἰ δὲ μὴ ἔμπροσθεν καὶ βλέπων πρὸς δυσμᾶς» (κῶδ. Παντελεήμονος 6277-770). Τὰ ἴδια περίπου ἐπαναλαμβάνουν καὶ οἱ διατάξεις τῶν χειρογράφων καὶ τῶν ἐντύπων. Ὅσο γιὰ τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ ὄρθρου, ἔχομε μία ἔμμεση μαρτυρία τὸ ἀνοιγμα τῶν θημοθύρων κατὰ τὸ προκείμενο «Πᾶσα πνοή...», πού προϋποθέτει ὅτι ὁ ἱερεὺς ἢ ὁ διάκονος θὰ βγοῦν ἀπὸ τὴν ἀνοικτὴ πύλη γιὰ νὰ ἀπευθύνουν τὰ παραγγέλματα πρὸς τὸν λαό. Τέτοια ἔμμεση ἔνδειξι μπορεῖ νὰ θεωρηθῆ καὶ τὸ ἀνοιγμα τῶν θημοθύρων κατὰ τὸ «Τὴν Θεοτόκον...».

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω ἐνδείξεων ὁ μακαριστὸς ἀ ρ χ ι ε π ῖ σ κ ο π ο ς Ἀ θ η ν ῶ ν Χ ρ υ σ ὄ σ τ ο μ ο ς (Φιλίππων καὶ Νεαπόλεως) στὸ «Ἱεροτελεστικόν» του (Ἀθῆναι 1948) καθορίζει ὅτι ὁ διάκονος λέγει τὸ «Καὶ ὑπὲρ τοῦ καταξιωθῆναι ἡμᾶς...» τοῦ ἐθωνοῦ Εὐαγγελίου «μικρὸν πρὸς τὰ θημόθυρα προελθὼν καὶ πρὸς τὸν λαὸν προσδλέπων» καὶ ὁ ἱερεὺς τὸ «Ἐκ τοῦ κατά...» στὸ δεξιὸ μέρος τῆς ἁγίας τραπέζης. Ὅμοίως τὸ «Τὴν Θεοτόκον...» λέγει πάλι ὁ διάκονος «πρὸ τῆς ὠραίας πύλης... καὶ προσδλέπων πρὸς τὸν λαὸν» (βλ. σελ. 70 - 71 καὶ 73). Τὰ ἴδια ἀσφαλῶς ἰσχύουν καὶ γιὰ τὸν ἱερέα.

Ἀ λ λ η λ ο γ ρ α φ ῖ α.

Π α ν ο ς Ἀ ρ χ ι μ. Ν. Κοζᾶκον καὶ Αἰδεσ. Εὐάγ. Φίλην. Γιὰ τὴν θυμίασι κατὰ τὸ ἀποστολικὸ ἀνάγνωσμα γράψαμε στὴν ἀπάντησι στὴν ὑπ' ἀριθμ. 286 ἐρώτησι. Πρόκειται γιὰ τὴν προσφορά θυμιάματος, πού προηγεῖται τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Εὐαγγελίου καὶ πού ἐγίνετο πάντοτε κατὰ τὴν ψαλμψο-

διά τοῦ Ἀλληλουαρίου. Ἔτσι γίνεται καί σήμερα κατὰ τίς πανηγυρικές λειτουργίες στό Ἅγιον Ὄρος. Ἡ μετάθεσις τῆς θυμιάσεως κατὰ τόν Ἀπόστολο ἔγινε μεταγενεστέρως γιά νά κερδηθῆ ὁ χρόνος. Αὐτό προεκάλεσε σειρά δλόκληρη ἀνεπιθυμητῶν φθορῶν στό σημεῖο αὐτό τῆς θείας λειτουργίας, γι' αὐτό καί μερικοί ἱερεῖς γιά νά τίς ἀποφύγουν δέν θυμιοῦν. Ἡ μόνη σωστή λύσις θά ἦτο ἡ ἐπιστροφή στό ὄρθό, δηλαδή στήν ψαλμωδία τοῦ παραδοσιακοῦ ἀλληλουαρίου («Ἀλληλουῖα» μέ τούς στίχους του) ἢ τοῦ ἀργοῦ «Ἀλληλουῖα». Κατ' αὐτό πρέπει νά γίνεται ἡ θυμίασις, νά ἀναγινώσκεται ἡ εὐχή πρὸ τοῦ Εὐαγγελίου καί νά μεταδαίνη ὁ διάκονος στόν ἄμβωνα. Ἄλλως ἡ θυμίασις ἄς περιορίζεται στό ἅγιο βῆμα γιά νά μὴ διασπᾶται τουλάχιστον ἡ προσοχή τοῦ λαοῦ ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσι τοῦ Ἀποστόλου. Ἡ προσφορά πάντως τοῦ θυμιάματος εἶναι ἀπαραίτητος, γιατί τὴν ἐπιβάλλουν καί ἡ ἀνάκαθεν πρᾶξις καί θεολογικοὶ λόγοι.

Α ἰ δ ε σ. Εὐ ἄ γ. Φ ἰ λ η ν. Ἡ θυμίασις κατὰ τὴν δοξολογία δέν πρέπει νά παραλείπεται. Εἶναι ἡ προσφορά θυμιάματος, ποὺ γίνεται πρὶν ἀπὸ τὴν θεία λειτουργία, ὅπως καί πρὶν ἀπὸ κάθε μυστήριον (βάπτισμα, γάμος κλπ.) γιά τὴν προπαρασκευὴ καί τὸν ἁγιασμό τοῦ ναοῦ καί τῶν πιστῶν. Στίς μονές, ὅπου ἡ λειτουργία τελεῖται μετὰ τὴν Γ' καί ΣΤ' ὥρα, ἡ θυμίασις γίνεται κατὰ τὸ τέλος τῆς ΣΤ'. Στὴν Προηγιασμένη κατὰ τοὺς μακαρισμοὺς. Στὴν ἀρχιερατικὴ λειτουργία, καί κατ' ἐπέκτασιν καί στὰ συλλειτουργία, μετὰ τὴν μικρὰ εἴσοδο, κατὰ τὴν ψαλμωδία τῶν τροπαρίων. Στὴν θεία λειτουργία, ποὺ στίς ἐνορίες τελεῖται συναπτὰ μέ τὸν ὄρθρο, κατὰ τὸ τέλος τοῦ ὄρθρου, δηλαδή κατὰ τὴν δοξολογία, ἢ, ἀν δέν ἔχη δοξολογία ἡ ἡμέρα, κατὰ τὰ ἀπόστιχα τῶν αἰῶνων. Κατ' ἀκρίβειαν δηλαδή δέν πρόκειται γιά προσφορά θυμιάματος, ποὺ συνδέεται λειτουργικά μέ τὴν δοξολογία, ἀλλὰ μέ τὴν ἑναρξί τῆς θείας λειτουργίας, ποὺ συμπίπτει μέ τὸ τέλος τῆς προσκομιδῆς καί τὴν προσφορά θυμιάματος κατ' αὐτήν. Τὸ ἴδιο ἰσχύει καί γιά τὸ κτύπημα τῆς καμπάνας κατὰ τὴν δοξολογία· εἶναι τὸ σύνθημα ἐνάρξεως τῆς θείας λειτουργίας. Βλέπε καί ἀπάντησι στὴν ὕπ' ἀριθμ. 17 ἐρώτησι. Φ.

Δι' ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸν «Ἐφημέριον» ἀπευθυντέον:
Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»,
Ὁδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι (140).

Ο ΠΩΣ ΜΙΣΗΣΑΝ ΕΣΕΝΑ...

Στὴν ἀνθρώπινη κοινωνία, ζώντας ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους, πολλὰ εἶναι τὰ ὀφέλη μας, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ οἱ κίνδυνοι. Οἱ μὲν, ἔχοντας πνεῦμα Θεοῦ, σὲ κάνουν ν' ἀνανήψης, ἂν ἔχης ὑποδουλωθῆ στοὺς Κακοὺς ἢ σοῦ στηρίζουν τὸ φρόνημα, ἂν εἶσαι μέλος ζῶν τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ δέ, ὄντας ὑποχείριοι τοῦ πονηροῦ Πνεύματος, εἴτε σὲ παρασύρουν μὲ τὸ παράδειγμά τους στὴν ἀπώλεια, χωρὶς νὰ τὸ ὑποπτεύουν, εἴτε συνειδητὰ τὸ ἐπιδιώκουν.

Γιὰ τὸν πιστὸ χριστιανό, τὸ κῆδος τοῦ νὰ φυλάγεται ἀπ' αὐτοὺς τοὺς τελευταίους, ποτὲ δὲν ἀπολείπει. Προσεύχεται ἀκοίμητα στὸν Κύριο, μὲ τὸν Ψαλμῶδόν: «Μὴ συνελκύσης μετὰ ἁμαρτωλῶν τὴν ψυχὴν μου καὶ μετὰ ἐργαζομένων ἀδικίαν μὴ συναπολέσης με» (Ψαλμ. κζ', 3). Νοιώθω βαθειὰ τί ἀπειλὴ εἶναι γιὰ μένα αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι. Τὸ ὅτι βρίσκομαι ἀνάμεσά τους, σημαίνει πὼς δὲν ξεφεύγω τὴν ἀπαίσια πιθανότητα νὰ καταλήξω στὸν χαμό. Μὲ δυὸ τρόπους. Ἴσως μὲ τὴν ὑποβολὴ πού ἀσκεῖ ἡ ξεπλανεύτρα θωριὰ τοῦ βίου τους, πού μοιάζει ζηλευτὴ. Ἴσως μὲ τὸν κατατρεγμὸ τους, μὰ πού, ὄντας πιστὸ σου τέκνο, τοὺς εἶμαι ἀνυπόφορο θέαμα.

Κοιτώντας με, λένε γιὰ μένα: «Δύσχορητος ἡμῖν ἐστὶ καὶ ἐναντιοῦται τοῖς ἔργοις ἡμῶν... ἐγένετο ἡμῖν εἰς ἔλεγχον» (Σοφ. Σολ. 6' 12). Γιατί, ὅπως μίσησαν ἐσένα, μισοῦν καὶ ὄλους τοὺς δικούς σου (Ἰω. ιε' 18). Καὶ κάνουν τὸ κάθε τι, γιὰ νὰ μᾶς φέρουν μὲ τὴ βία στὸν τόπο τους. Τὸ βεβαιώνει ἡ ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας σου καὶ ἡ καθημερινή μας πείρα.

Ἄλλ' ἀκόμη κι ἂν δὲν ἦλθε ἡ ὥρα τοῦ διωγμοῦ, ὁ πόλεμος ἐναντίον μας δὲν παύει. Ἡ ἁμαρτία δὲν διαθέτει μόνον φόβητρα, ἀλλὰ καὶ θέλγητρα. Πρόσεξε, μοῦ λές, ἐπίσης καὶ ἀπ' αὐτὴ τὴν πλευρά. Στάσου ἀκλόνητος στὸ θέλημά μου «Μὴ ὑποστρώσης σεαυτὸν ἀνθρώπῳ μωρῷ» (Σοφ. Σειρ. δ' 27). Μὴ λυγίσῃς μπροστὰ σὲ ὅ,τι ἐλκυστικὸ γιὰ τὸ ἐγὼ σου ἔχει ὁ ἀσεβής. Ἄς εἶσαι λοιπὸν προσκολλημένος σ' αὐτοὺς πού μὲ ἀγαποῦν. Μένε μακριὰ ἀπὸ τοὺς ἀνόμους καὶ τοὺς σκολιούς. Ἡ φιλία σου, ὁ βαθὺς σου σύνδεσμος μὲ τοὺς πρώτους, θὰ σὲ κρατῆ ἐλεύθερο (Παροιμ. κε' 10α).

Δὲν εἶναι εὐκόλο πράγμα ἡ σωτηρία μᾶς ψυχῆς. Ἀπαιτεῖ ἀγώνα, κόπο, θυσίες. Ἀπαιτεῖ ὑπομονή, αὐτὴ τὴν ἀδαμάντινη κρηπίδα ὅλων τῶν ἀρετῶν.

Τί εἶναι ἡ ὑπομονή; Κυρίως, τὸ νὰ μὴν ὑπολογίζω τὰ τωρινὰ, ἀλλὰ νὰ ζῶ σὰν παρόντα τὰ μέλλοντα.

Θεέ μου, δὲν ξέρω νὰ ὑπομένω. Ἀκριβῶς ἐπειδὴ σοῦ εἶμαι δοσμένος, ἔχω μὴν ὑπερευαισθησία σὲ ὅ,τι δυσάρεστο μοῦ συμβαίνει. Ποθύντας τὸ ἀγαθό, ὑποφέρω ἀκόμη καὶ στὴν ἰδέα πὼς ὑπάρχει γύρω μου (στὸν κόσμον) καὶ μέσα μου (στὸν κατώτερο ἑαυτό μου, τὸν «παλαιὸν ἄνθρωπον») τὸ κακό. Καὶ σὺ μήπως δὲν τὸ λές; «Οἱ τρυφεροί μου ἐπορεύθησαν ὁδοὺς τραχείας» (Βαρούχ δ' 26).

Ὅσοσο, θέλεις νὰ κάνω ὑπομονή. Καὶ πρέπει νὰ κάνω. Παραδέχομαι, μέσα στὴν ἄθλια καρδιά μου, ὅτι πρέπει.

Δὲν ἔχω «ἀπερίτμητα ὦτα» (Ἱερ. στ' 10), ὅπως οἱ ἐχθροί σου, μιὰ καὶ ἡ Χάρη μὲ ἀναγέννησε. Ἀκούω τὸν λόγο σου, πὺ εἶναι καθ' ὅλα «πιστὸς» (Α' Τιμ. α' 15), ὅλο ἀλήθεια καὶ τίποτε ἄλλο. Καὶ αὐτὸς ὁ λόγος μὲ πληροφορεῖ πὼς, ἂν κάνω ὑπομονή, ὅλα μιὰ μέρα θ' ἀλλάξουν.

Τότε, ἐκεῖνοι πὺ τώρα μοιάζουν ἀξιοζήλευτοι, θ' ἀποδειχθοῦν ἀξιοδάκρυτοι. Δὲν θὰ ξεφύγουν τὴ δίκαιη ὀργή σου. Θὰ ἐπαληθεύσουν τὴν προφητικὴ εἰκόνα τοῦ Ἀμώς: «Ὁν τρόπον ἐὰν φύγη ἄνθρωπος ἐκ προσώπου τοῦ λέοντος καὶ ἐμπέσῃ αὐτῷ ἢ ἄρκος καὶ εἰσπηδήσῃ εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ ὑπερείσῃται τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐπὶ τὸν τοῖχον καὶ δάκη αὐτὸν ὄφεις...» (ε' 19). Καὶ ὅσοι ἄλλησαν σὲ καρτερία, θὰ εἰσέλθουν στὴ χαρά σου, αἰνώντας καὶ δοξάζοντας τὸ πανάγιο ὄνομά σου, στοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων.

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

— Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α —

Κ. Γ. Μπόνη, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Συμπόσιον Πατέρων. Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας. — **Ἐπίκαιρα**. — **Εῶαγ. Δ. Θεοδώρου**, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Ἡ ποικιλία στὴν παράδοση τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησιαστικῆς Τέχνης. — **Μητροπ. Δράμας Διονυσίου**, Προσερχόμεθα ἀξίως εἰς τὸν οἶκον τοῦ Κυρίου; — **Μητροπ. Περιστερίου Ἀλεξάνδρου**, Ὁ ἱερός Φῶτιος — **Πρωτ. Γεωργίου Δ. Μεταλληνού**, Τὸ Κοινωνικὸ Μήνυμα τοῦ Ἱεροῦ Χρυσοστόμου στὴν ἐποχὴ μας. — **Ι. Κ.**, Ἡ προϋπόθεσις τῆς ἐν τῷ Ποιμαντικῷ ἔργῳ τάξεως. — **Πρεσβ. Ἐμμανουὴλ Καλαϊτζάκη**, Τὸ γράμμα μιᾶς ἀπελπισμένης κοπέλας. — **Νικ. Θ. Λαουτάρη**, Σχέδιον μεθοδεύσεως ἀποκτήσεως δι' ἀλληλοβοηθείας τοῦ ἐκλαϊκευτικοῦ βιβλίου τῶν ἀληθειῶν τῆς πίστεώς μας ἀπὸ τὰ 2 1/2 ἑκατομμύρια ἑλλ. οἰκογενειῶν. — **Χρήστου Ἰ. Ἀνδρεάδη**, Πέτρος καὶ Παῦλος στὴ Νεοελληνικὴ Ποίησι. — **Φ.**, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰς, κκνονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες. — **Βασ. Μουστάκη**, Ὅπως μίσησαν Ἐσένα...

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασιῶν 1, Ἀθῆναι 140. Προϊστάμ. Τυπογρ. Ἰωάννης Μιχαήλ. Ἀναστασάκη 3 Ζωγράφου. Τηλ. 787978.